

INSTYTUT PSYCHIATRII I NEUROLOGII

Łukasz Wieczorek, Janusz Sierośławski

**UŻYWANIE ALKOHOLU I NARKOTYKÓW
PRZEZ MŁODZIEŻ SZKOLNĄ**

**RAPORT Z BADAŃ ANKIETOWYCH
ZREALIZOWANYCH W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM
W 2024 R.**

**EUROPEJSKI PROGRAM
BADAŃ ANKIETOWYCH W SZKOŁACH
ESPAD**

WARSZAWA 2024

Badanie zostało sfinansowane przez Zarząd Województwa Świętokrzyskiego

SPIS TREŚCI

STRESZCZENIE	3
WPROWADZENIE	6
CEL BADANIA	7
POPULACJA I PRÓBA	8
PROCEDURA BADAWCZA	9
WYNIKI	10
Palenie tytoniu	11
Picie napojów alkoholowych	27
Używanie innych substancji psychoaktywnych	39
Problem dopalaczy	59
Oczekiwania wobec alkoholu i przetworów konopi	63
Dostępność substancji psychoaktywnych	69
Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych	82
Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych	87
Rodzice a używanie substancji przez młodzież	89
Korzystanie z mediów społecznościowych i gier wideo	92
Gry hazardowe	97
Wiarygodność wyników.....	106
Dynamika zjawiska w Województwie Świętokrzyskim w latach 2011-2019	108
WNIOSKI I REKOMENDACJE	124
PRZYPISY	125

STRESZCZENIE

W maju i czerwcu oraz we wrześniu i październiku 2024 r. w ramach międzynarodowego projektu: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) zrealizowano audytoryjne badania ankietowe na próbie reprezentatywnej uczniów pierwszych (wiek: 15-16 lat) i trzecich (wiek: 17-18 lat) klas szkół średnich województwa świętokrzyskiego. Badani z klas pierwszych zostali przyporządkowani do młodszej kohorty, z kolei respondenci z klas trzecich do próby uczniów ze starszej kohorty. Pozwoliło to na dychotomizację próby. Badania ESPAD podjęto w 1995 r. z inicjatywy Cooperation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs (Pompidou Group) działającej przy Radzie Europy. Na poziomie europejskim badania koordynowane są przez szwedzki ośrodek badań nad alkoholem i narkotykami (CAN) ze Sztokholmu.

Celem badania był przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych, ale także ocena czynników wpływających na rozpowszechnienie, ułożonych zarówno po stronie popytu na substancje, jak i ich podaży.

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży. Chociaż raz w ciągu całego swojego życia piło 67% uczniów z młodszej grupy i 88,9% uczniów ze starszej grupy. Picie napojów alkoholowych jest na tyle rozpowszechnione, że w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem piło 32,6% piętnastolatków i 59,8% siedemnastolatków. Najbardziej popularnym napojem alkoholowym wśród całej młodzieży jest piwo, a najmniej – wino. Wysoki odsetek badanych przyznaje się do przekraczania progu nietrzeźwości. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem chociaż raz upiło się 10,4% uczniów z młodszej kohorty i 15,1% ze starszej grupy wiekowej. W czasie całego życia ani razu nie upiło się 73,3% uczniów młodszych i 46,9% uczniów starszych.

Palenie tytoniu jest zachowaniem mniej powszechnym. Chociaż raz w życiu paliło 36,6% pierwszoklasistów i 52,5% uczniów ze starszej grupy. W czasie

ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 18,7% uczniów z grupy młodszej i 22,6% ze starszej.

Jeszcze rzadziej zdarza się przyjmowanie leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza. Takie doświadczenia chociaż raz w życiu stały się udziałem 14,7% uczniów z młodszej kohorty i 15,7% ze starszej kohorty. Sięganie po te leki jest bardziej rozpowszechnione wśród dziewcząt niż wśród chłopców.

Wyniki badania wskazują na znacznie niższy poziom rozpowszechnienia używania substancji nielegalnych niż legalnych, szczególnie alkoholu i tytoniu. Większość badanych nigdy po substancje nielegalne nie sięgała. Wśród tych, którzy mają za sobą takie doświadczenia większość stanowią osoby, które co najwyżej eksperymentowały z marihuaną lub haszyszem. Chociaż raz w ciągu całego życia używało tych substancji 12,9% młodszych uczniów i 22,7% starszych uczniów. W obu kohortach na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia wśród substancji nielegalnych są substancje wziewne (7,2% w młodszej grupie i 5% w grupie starszej).

Aktualne, okazjonalne używanie substancji nielegalnych, czego wskaźnikiem jest używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy, także stawia przetwory konopi na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia. W młodszej kohorcie używa tego środka 10,3% uczniów, w starszej – 16,3%. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem 5% 15-16 latków i 7,5% 17-18 latków używało marihuany lub haszyszu.

Niemal wszyscy badani słyszeli o „dopalaczach”, jednak tylko 4,8% uczniów z młodszej kohorty i 4,6% uczniów ze starszej kohorty kiedykolwiek używało tych substancji.

Uwagę zwraca wysoki poziom dostępności napojów alkoholowych przejawiający się w ocenach respondentów. Na tym tle dostępność substancji nielegalnych jest oceniana niżej. Spośród substancji nielegalnych najwyżej oceniana jest dostępność przetworów konopi.

Badani narażeni są przede wszystkim na oferty napojów alkoholowych, spośród substancji nielegalnych uczniom najczęściej proponowane są

przetwory konopi oraz alkohol produkowany nielegalnie domowym sposobem - bimbler.

Większość młodzieży jest dobrze zorientowana w zakresie ryzyka szkód zdrowotnych i społecznych związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. O stopniu ryzyka, według ocen respondentów, decyduje bardziej nasilenie używania niż rodzaj substancji.

Oczekiwania wobec alkoholu oraz marihuany i haszyszu formułowane przez młodzież szkolną odwołują się w większym stopniu do pozytywnych konsekwencji niż ewentualnych szkód.

Prawie wszyscy respondenci korzystają z mediów społecznościowych, jedynie około 5% badanych nie jest w nich aktywna. Uczniowie w typowym dniu roboczym najczęściej przeznaczają na to od 2 do 3 godzin. Podobnie jest w weekendy, jednak wyższe odsetki uczniów deklarują spędzanie większej ilości czasu na grach. Prawie co czwarty badany jest przekonany, że za dużo czasu spędza w mediach społecznościowych, a więcej niż co siódmy – ósmy – że za dużo gra na urządzeniach elektronicznych.

Co czwarty młody człowiek grał chociaż raz w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać. W czasie ostatnich 30 dni takie zachowanie zadeklarowało 10,7% uczniów z młodszej kohorty i 12% uczniów ze starszej kohorty.

WPROWADZENIE

Idea paneuropejskiej współpracy w badaniach szkolnych na temat używania substancji psychoaktywnych powstała wśród badaczy tej problematyki skupionych wokół Rady Europy (Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs - Pompidou Group). Sprowadza się ona do uzgodnienia i na ile to możliwe wystandaryzowania metodologicznych warunków badań w różnych krajach, tak aby ich wyniki uczynić maksymalnie porównywalnymi. Badania zainicjowane przez tę grupę przyjęły formę wieloletniego programu badawczego zatytułowanego: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) i prowadzone są co cztery lata według tych samych wystandaryzowanych technik, co umożliwia porównywalność nie tylko w przestrzeni ale i w czasie. Polska włączając się do tego projektu uzyskała możliwość śledzenia zarówno rozmiarów zjawiska jak i jego trendów rozwojowych na szerokim tle sytuacji w Europie i w poszczególnych jej krajach.

ESPAD jest pierwszym ogólnopolskim badaniem spełniającym warunki międzynarodowej porównywalności i jednocześnie podjętym z intencją śledzenia trendu w zakresie używania substancji przez młodzież szkolną. Badanie ESPAD zrealizowano w Polsce już siedmiokrotnie: w 1995 r. w 1999 r., 2003 r., w 2007 r. w 2011 r., 2015 r. oraz 2019 r., na próbach losowych uczniów klas I i III szkół ponadpodstawowych (wg starego systemu edukacji) oraz klas III gimnazjów i klas II szkół ponadgimnazjalnych (wg nowego systemu edukacji). Od września 2019 roku, w wyniku reformy systemu edukacyjnego, powrócono do „starego systemu edukacji”.

W 1995 r. badanie objęło 26 krajów europejskich, w tym Polskę, w 2019 r. w badaniu uczestniczyło już 35 krajów naszego kontynentu. W 2024 roku podobna liczba krajów zadeklarowała udział w projekcie. Badanie ESPAD wspierane jest przez Europejską Agencję ds. Narkotyków (European Union Drugs Agency, EUDA, wcześniej Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii, European Monitoring Centre for Drugs and Drug

Addiction – EMCDDA), bowiem dostarcza danych w zakresie jednego z pięciu kluczowych wskaźników, tj. używania narkotyków w populacji generalnej.

Jak pokazały wyniki dotychczasowych badań ogólnopolskich picie alkoholu przez młodzież stało się niemal statystyczną normą. Używanie substancji nielegalnych stawało się coraz bardziej widocznym problemem. Pod względem rozpowszechnienia używania leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza polskie piętnastolatki plasują się na pierwszym miejscu w Europie. Wszystkie te napawające niepokojem zjawiska podlegają dynamice, stąd potrzeba monitorowania. Istotną cechą problemu używania substancji psychoaktywnych przez młodzież jest jego nierównomierna dystrybucji na terenie kraju. Generalnie problem ten bardziej rozpowszechniony jest w wielkich miastach. Na zróżnicowania związane ze stopniem urbanizacji nakładają się zróżnicowania regionalne. Zarówno ogólna strategia zapobiegawcza, jak konkretne działania profilaktyczne podejmowane zarówno w skali kraju, jak i na poziomie regionalnym i lokalnym wymagają wiedzy o rozmiarach i trendach w rozwoju zjawiska, stąd potrzeba podejmowania także badań w skali lokalnej i regionalnej. Wyniki badań ogólnopolskich mogą okazać się kiepskim przybliżeniem lokalnego obrazu zjawiska.

CEL BADANIA

Badanie miało na celu przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych. Podstawowymi pytaniami badawczymi były zatem pytania o liczby młodych ludzi, którzy mieli doświadczenia z tego typu substancjami oraz o stopień nasilenia tych doświadczeń. Celem badania była jednak również próba identyfikacji i pomiaru czynników wpływających na rozmiary zjawiska, zarówno po stronie popytu jak podaży. W badaniu poruszono zatem takie kwestie, jak dostępność substancji psychoaktywnych, zarówno w wymiarze fizycznym jak psychologicznym, gotowość do podjęcia prób z tymi środkami, przekonania na temat ich

szkodliwości, doświadczenia w zakresie problemów związanych z ich używaniem.

Wszystkie te kwestie zostały poddane pomiarowi ilościowemu w celu dokonania oszacowań dla młodzieży Województwa Świętokrzyskiego.

POPULACJA I PRÓBA

Założono objęcie badaniem dwóch kohort młodzieży – młodzież urodzoną w 2009 roku (wiek: 15-16 lat w momencie badania) i 2007 r. (wiek: 17-18 lat w momencie badania). Podejście kohortowe, przy zdefiniowaniu kohorty przez rok urodzenia, podyktowane było względami międzynarodowej porównywalności. Przy silnym zróżnicowaniu systemów szkolnych w Europie rok urodzenia jest jedynym wspólnym kryterium zapewniającym porównywalność badanych populacji. Założono, że 95% tej młodzieży uczęszcza do szkół, w zdecydowanej większości do pierwszych i trzecich klas szkół ponadpodstawowych (licea ogólnokształcące, technika, szkoły branżowe). W związku z tym próba badawcza została pobrana spośród młodzieży szkolnej z tych typów szkół i poziomów klas. Badani z klas pierwszych zostali przyporządkowani do młodszej kohorty, z kolei respondenci z klas trzecich do próby uczniów ze starszej kohorty. Pozwoliło to na dychotomizację próby.

Schemat losowania przewidywał równomierny rozkład próby w województwie przy maksymalnym jej rozproszeniu. Operatem losowania była lista szkół MEN zawierająca informacje o liczbie klas w każdej ze szkół. Jednostką losowania była klasa szkolna, próba miała zatem charakter klastrowo–warstwowy. Schemat doboru zakładał losowy dobór dwustopniowy. Najpierw losowano szkoły, a następnie klasy. Szkoły były losowane z prawdopodobieństwami proporcjonalnymi do liczby uczniów z danego poziomu nauczania, tak aby wszystkie każdy uczeń miał jednakowe szanse znalezienia się w próbie, niezależnie od wielkości szkoły i wielkości klasy. Klasy dobierane były w

losowaniu prostym. W klasach badaniu poddawano wszystkich obecnych w tym czasie uczniów, niezależnie od roku urodzenia.

Zrealizowana próba uczniów województwa świętokrzyskiego włączona do analiz liczyła 1138 uczniów pierwszych klas oraz 837 uczniów trzecich klas szkół średnich. Wśród pierwszoklasistów 45,3% stanowiły dziewczęta, zaś 54,7% - chłopcy. W grupie trzecioklasistów było 43,4% dziewcząt oraz 56,6% chłopców.

Wyniki prezentowane w raporcie obejmują nie tylko młodzież urodzoną w 2009 r. oraz w 2007 r., ale wszystkich uczniów pierwszych i trzecich klas szkół średnich. Na potrzeby porównań międzynarodowych eliminowani z próby są uczniowie drugorocznicy oraz ci, którzy wcześniej rozpoczęli karierę szkolną.

PROCEDURA BADAWCZA

Badanie zostało realizowane w maju i czerwcu oraz we wrześniu i październiku 2024 r. metodą ankiety audytoryjnej przez zespół ankieterów rekrutujący się spoza systemu oświaty i wychowania. Jako ankieterzy byli zatrudniani przede wszystkim ludzie młodzi, głównie studenci, o łatwym kontakcie z młodzieżą szkolną. Ankieterzy zostali przeszkoleni oraz wyposażeni w szczegółową pisemną instrukcję. Do ich zadań, poza przeprowadzeniem badania w klasie, należało przygotowanie raportu zawierającego, obok opisu realizacji badania, informacje o klasie oraz o uczniach nieobecnych w trakcie badania. Praca ankieterów była wyrywkowo kontrolowana przez koordynatorów.

Nawiązanie kontaktu z wylosowanymi szkołami należało do obowiązków ankietera. Udział szkoły w badaniu negocjowany był także bezpośrednio przez ankietera. Wylosowane szkoły zostały wcześniej poinformowane o planowanym badaniu oraz o wsparciu Ministerstwa Edukacji dla tego przedsięwzięcia.

W procedurze badania położono bardzo duży nacisk na zapewnienie respondentom maksimum poczucia bezpieczeństwa oraz pełnej anonimowości. Służyły temu:

- wymóg nieobecności nauczyciela w klasie w trakcie badania,
- reguły postępowania ankietera (np. nie mógł on chodzić po klasie i zaglądać uczniom w kwestionariusze),
- specjalna procedura zwrotu wypełnionego kwestionariusza polegająca na umieszczeniu go przez ucznia w kopercie, a następnie zaklejeniu jej.

Uczniowie w instrukcji otrzymali zapewnienie o pełnej anonimowości badań, zarówno na poziomie pojedynczych uczniów, jak również całej szkoły. Oznacza to, że tajemnicą objęte są również wyniki na poziomie szkół.

Ankieterzy po sprawdzeniu kompletności materiałów przekazywali je do Instytutu za pośrednictwem instruktorów lokalnych. Ankiety po zarejestrowaniu zostały poddane procedurze sprawdzenia. Następnie założono i zweryfikowano zbiór danych. Obliczenia wyników badania zostały wykonane za pomocą pakietu statystycznego SPSS for Windows ver. 21.

WYNIKI

Prezentację wyników rozpoczniemy od rozpowszechnienia używania różnych substancji psychoaktywnych: najpierw tytoniu, potem napojów alkoholowych a w końcu pozostałych środków, w tym nielegalnych. Następnie przytoczymy wyniki odnoszące się do problemów jakich doświadcza młodzież w związku z używaniem substancji. Dalej zajmiemy się kwestią dostępności poszczególnych substancji. Następnie omówimy postrzegane ryzyko używania poszczególnych substancji oraz oceny badanych odnoszące się do rozmiarów sięgania po nie w ich najbliższym otoczeniu. Później zobaczymy, jaki stosunek do używania substancji przez uczniów mają ich rodzice. Na koniec przyjrzymy się kwestiom korzystania przez młodzież nowych mediów elektronicznych oraz problemowi gier hazardowych.

Palenie tytoniu

Rozpowszechnienie palenia tytoniu było badane w trzech wymiarach czasowych - całego życia respondenta oraz ostatnich 12 miesięcy i 30 dni przed badaniem. Pierwszy z nich pozwala na ustalenie zasięgu zjawiska eksperymentowania z tą substancją, tzn. podejmowania prób palenia tytoniu. Drugi i trzeci przydatny jest do uchwycenie rozmiarów grupy aktualnie palących, a także palących okazjonalnie i regularnie.

Dane na temat doświadczeń z paleniem tytoniu zebranych na przestrzeni całego życia zawiera tabela 1.

Tabela 1. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	18,7	18,7
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	7,9	10,2
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	10,0	9,7
	Nie, nigdy	63,4	61,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	22,6	27,2
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	15,4	14,3
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	14,5	14,6
	Nie, nigdy	47,5	43,9

W czasie całego życia, jakiekolwiek doświadczenia z paleniem miało 36,6% uczniów z młodszej kohorty i 52,5% uczniów ze starszej kohorty. Wśród uczniów, którzy podejmowali próby palenia można wyróżnić frakcję osób, które

palili w czasie ostatnich 30 dni. Frakcja ta liczy 18,7% pierwszoklasistów i 22,6% uczniów starszych. Te frakcje badanych to osoby, których palenie wyszło poza fazę eksperymentowania.

Poziom rozpowszechnienia palenia tytoniu jest nieznacznie niższy w województwie świętokrzyskim niż w całym kraju.

Palenie tytoniu jest zróżnicowane ze względu na płeć badanych (tabele 2. i 3.).

Tabela 2. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu przez chłopców

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	17,1	18,9
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	6,5	8,9
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	10,7	10,4
	Nie, nigdy	65,6	61,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	24,9	26,4
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	10,7	14,2
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	15,4	14,4
	Nie, nigdy	49,0	45,0

Zarówno odsetki uczniów, którzy podejmowali próby z paleniem, jak i tych, którzy wyszli poza fazę pojedynczych prób są wyższe wśród dziewcząt, niż wśród chłopców. Prawidłowość ta obowiązuje w obu badanych kohortach (chłopcy mający jakiekolwiek doświadczenia z paleniem: 34,4% i 51%; dziewczęta mające jakiekolwiek doświadczenia z paleniem: 39,8% i 54,3%).

W województwie świętokrzyskim odsetek chłopców zarówno podejmujących próby palenia, jak i palących w czasie ostatnich 30 dni, jest nieznacznie niższy niż uzyskany w całym kraju. Podobnie jest w grupie dziewcząt, za wyjątkiem

palenia w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni przez 17-18 latki.

Tabela 3. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu przez dziewczęta

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	20,9	18,5
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	9,6	11,6
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	9,3	8,9
	Nie, nigdy	60,2	61,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	19,1	27,9
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	21,6	14,4
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	13,6	14,9
	Nie, nigdy	45,7	42,9

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 20,7% piętnastolatków i 25,7% siedemnastolatków (tabela 4.).

Wśród nich, odnotowujemy znaczne zróżnicowanie pod względem nasilenia palenia. Warto odnotować, że badani z obu poziomów nauczania w podobnych odsetkach zaliczali się do grupy palących rzadziej niż raz dziennie (9,9% uczniów z młodszej kohorty i 11,8% uczniów ze starszej kohorty). Niższe odsetki palących codziennie w ilości przekraczającej 6 papierosów dziennie odnotowano wśród młodszych uczniów – 3,4% niż wśród młodzieży ze starszych klas – 4,4%.

Tabela 4. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	79,3	79,0
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	9,9	9,2
	Mniej niż 1 papieros dziennie	2,7	3,4
	1-5 papierosów dziennie	4,7	4,5
	6-10 papierosów dziennie	1,4	1,3
	11-20 papierosów dziennie	0,4	0,7
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,5	1,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	74,3	70,0
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	11,8	14,2
	Mniej niż 1 papieros dziennie	3,5	4,0
	1-5 papierosów dziennie	6,0	6,6
	6-10 papierosów dziennie	2,0	2,3
	11-20 papierosów dziennie	1,4	1,4
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,0	1,5

Uczniowie w województwie świętokrzyskim palili tytoń w czasie ostatnich 30 dni podobnie często jak uczniowie w całym kraju. Rozpowszechnienie codziennego palenia w ilości co najmniej 10 papierosów w ciągu doby było również zbliżone na obu analizowanych obszarach, jednak nieznacznie niższe na poziomie województwa. Prawidłowości te dotyczą zarówno uczniów z młodszej jak i starszej kohorty.

Rozpowszechnienie aktualnego palenia okazało się być zależne od płci zarówno wśród młodszej, jak i wśród starszej młodzieży (tabele 5. i 6.).

Tabela 5. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni wśród chłopców

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	80,7	79,1
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	7,9	8,4
	Mniej niż 1 papieros dziennie	2,5	3,4
	1-5 papierosów dziennie	5,0	4,3
	6-10 papierosów dziennie	1,7	1,7
	11-20 papierosów dziennie	0,5	0,9
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,8	2,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	70,5	70,2
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	13,0	12,0
	Mniej niż 1 papieros dziennie	3,8	4,1
	1-5 papierosów dziennie	6,2	6,8
	6-10 papierosów dziennie	3,2	2,7
	11-20 papierosów dziennie	2,1	2,0
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,3	2,1

W młodszej kohorcie wyższy odsetek dziewcząt niż chłopców deklarował aktualne palenie (odpowiednio 22,5% i 19,3%). Odwrotnie jest w starszej kohorcie (29,5% chłopców i 20,4% dziewcząt). Wśród młodszych uczniów przynajmniej raz w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 22,5% dziewcząt oraz 19,3% chłopców, wśród starszych uczniów w czasie ostatnich 30 dni paliło 20,4% dziewcząt oraz 29,5% chłopców. Codzienne palenie w ilościach przekraczających 10 papierosów dziennie wśród chłopców i dziewcząt z młodszej kohorty było na podobnym poziomie i wynosiło odpowiednio 2,3% i 1,6%. Natomiast w starszej kohorcie więcej chłopców niż dziewcząt przyznawało się do tego wzoru palenia tytoniu – 3,4% i 0,9%.

Tabela 6. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni wśród dziewcząt

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	77,5	79,1
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	12,5	10,0
	Mniej niż 1 papieros dziennie	3,0	3,4
	1-5 papierosów dziennie	4,3	4,6
	6-10 papierosów dziennie	1,2	1,0
	11-20 papierosów dziennie	0,4	0,4
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,2	1,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	79,6	69,9
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	10,1	16,0
	Mniej niż 1 papieros dziennie	3,1	4,0
	1-5 papierosów dziennie	5,9	6,3
	6-10 papierosów dziennie	0,6	1,9
	11-20 papierosów dziennie	0,6	0,9
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	0,3	0,9

W województwie świętokrzyskim palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni w obu kohortach było częściej deklarowane przez chłopców niż przez dziewczęta. Podobnie było na terenie całego kraju. Dziewczęta i chłopcy w mniejszych odsetkach deklarowali palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni.

W 2024 roku zapytano uczniów o palenie e-papierosów. Ich używanie jest bardziej rozpowszechnione wśród starszej kohorty zarówno, jeśli chodzi o używanie kiedykolwiek w życiu (odpowiednio 68,2% i 50,6%) jak i o ostatnie 30 dni przed badaniem (odpowiednio 46,2% i 31,6%).

W porównaniu z próbą ogólnopolską, uczniowie z terenu województwa świętokrzyskiego rzadziej używali e-papierosów niż ich rówieśnicy z populacji generalnej. W młodszej kohorcie różnice sięgają około 6 punktów procentowych, a w starszej nieco ponad 1 punkt.

Tabela 7. Palenie e-papierosów kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 30 dni.

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	31,6	37,2
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	9,5	10,8
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	9,5	8,7
	Nie, nigdy	49,4	43,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	46,2	50,9
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	10,4	9,6
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	11,6	8,9
	Nie, nigdy	31,8	30,5

W obu badanych kohortach wyższy odsetek dziewcząt niż chłopców deklarował palenie e-papierosów. W młodszej kohorcie paliło 54,6% dziewcząt i 47,5% chłopców. W starszej kohorcie te wartości były wyższe i wynosiły 73,9% dla dziewcząt i 63,9% dla chłopców.

W porównaniu do próby ogólnopolskiej, niższe odsetki chłopców i dziewcząt zamieszkujących województwo świętokrzyskie używają e-papierosów w porównaniu do respondentów z populacji generalnej. Wyjątkiem jest palenie w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni przez dziewczęta ze starszej kohorty.

Tabela 8. Palenie e-papierosów wśród chłopców

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	28,4	36,2
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	9,0	9,1
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	10,1	10,5
	Nie, nigdy	52,5	44,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	43,5	47,5
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	8,3	9,0
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	12,1	10,5
	Nie, nigdy	36,1	32,9

Tabela 9. Palenie e-papierosów wśród dziewcząt

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	35,6	38,3
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	10,0	12,6
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	9,0	6,9
	Nie, nigdy	45,4	42,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	49,4	53,7
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	13,3	10,2
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	11,1	7,6
	Nie, nigdy	26,1	28,5

Analiza rozpowszechnienia palenia e-papierosów w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem pokazuje, że w młodszej kohorcie produkty te codziennie lub prawie codziennie używane są przez około 20% uczniów, z kolei w starszej grupie przez prawie 30%. Co najmniej raz w tygodniu używa ich 7,1 pierwszoklasistów oraz prawie 10% trzecioklasistów.

Porównując wyniki uzyskane w województwie świętokrzyskim to młodzież z tego obszaru rzadziej używała e-papierosów w ostatnich 30 dniach przed badaniem. W przypadku deklaracji używania różnice sięgają 5-6 punktów procentowych w każdej kohorcie.

Tabela 10. Używanie e-papierosów w czasie ostatnich 30 dni

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Wcale nie używałem(łam) w czasie ostatnich 30 dni	66,0	60,7
	Rzadziej niż raz na tydzień	7,3	10,3
	Co najmniej raz na tydzień	7,1	7,4
	Codziennie lub prawie codziennie	19,6	21,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Wcale nie używałem(łam) w czasie ostatnich 30 dni	51,2	46,8
	Rzadziej niż raz na tydzień	10,8	11,2
	Co najmniej raz na tydzień	9,7	10,0
	Codziennie lub prawie codziennie	28,3	32,1

Dziewczęta częściej niż chłopcy używały e-papierosów w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. W młodszej kohorcie nieco ponad 22% dziewcząt używało tych produktów codziennie lub prawie codziennie w porównaniu do 17,1% chłopców. W starszej kohorcie różnice w częstotliwości używania były trochę mniejsze niż w młodszej kohorcie. Około 30% dziewcząt używało e-papierosów codziennie lub prawie codziennie w porównaniu do 27,4% chłopców.

Chłopcy z województwa świętokrzyskiego rzadziej używali e-papierosów 30 dni przed badaniem w porównaniu do ich rówieśników z populacji generalnej. Widać to na każdym wymiarze używania e-papierosów oraz w obu kohortach uczestniczących w badaniu. Podobnie jest w przypadku dziewcząt, za wyjątkiem używania przez 15-16 latki e-papierosów co najmniej raz na tydzień.

Tabela 11. Używanie e-papierosów w czasie ostatnich 30 dni przez chłopców

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Wcale nie używałem(łam) w czasie ostatnich 30 dni	69,1	61,3
	Rzadziej niż raz na tydzień	7,4	10,4
	Co najmniej raz na tydzień	6,4	8,0
	Codziennie lub prawie codziennie	17,1	20,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Wcale nie używałem(łam) w czasie ostatnich 30 dni	53,5	50,2
	Rzadziej niż raz na tydzień	9,6	10,1
	Co najmniej raz na tydzień	9,6	9,9
	Codziennie lub prawie codziennie	27,4	29,8

Tabela 12. Używanie e-papierosów w czasie ostatnich 30 dni przez dziewczęta

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Wcale nie używałem(łam) w czasie ostatnich 30 dni	61,9	59,9
	Rzadziej niż raz na tydzień	7,3	10,4
	Co najmniej raz na tydzień	8,1	6,9
	Codziennie lub prawie codziennie	22,7	22,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Wcale nie używałem(łam) w czasie ostatnich 30 dni	48,3	44,0
	Rzadziej niż raz na tydzień	12,5	11,9
	Co najmniej raz na tydzień	9,7	10,2
	Codziennie lub prawie codziennie	29,4	33,9

Znacznie mniej respondentów z obu grup nie paliło e-papierosów w porównaniu do tradycyjnych papierosów. W młodszej grupie stosunek ten wynosi odpowiednio (44,1% tych którzy nie próbowali nigdy e-papierosów i 27,7% tych, którzy nie próbowali nigdy papierosów tradycyjnych). Do regularnego palenia papierosów przyznało się 3,7% pierwszoklasistów, a co czwarty stwierdził, że używa ich okazjonalnie.

Inne odsetki można zauważyć wśród starszych respondentów gdzie podobne odsetki zadeklarowały, że nie miało nigdy do czynienia z tymi substancjami (30,4% i 28,1%). Nieco ponad 6% trzecioklasistów zadeklarowało regularne palenie tradycyjnych papierosów, a co trzeci odpowiedział że pali je okazjonalnie.

Można zaobserwować nieznaczne różnice w stosunku do tradycyjnych papierosów i e-papierosów odnotowanych na poziomie województwa oraz

kraju. Większy odsetek młodzieży z terenu województwa nigdy nie próbował tradycyjnych papierosów oraz w mniejszych odsetkach palił je regularnie. Palenie okazjonalnie jest na zbliżonym poziomie.

Tabela 13. Stosunek do tradycyjnych papierosów

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie próbowałam(a)m e-papierosów	44,1	41,1
	Nigdy nie paliłam(a)m tradycyjnych papierosów	27,7	28,7
	Okazjonalnie paliłam(a)m tradycyjne papierosy	24,6	24,8
	Regularnie paliłam(a)m tradycyjne papierosy	3,7	5,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie próbowałam(a)m e-papierosów	30,4	28,7
	Nigdy nie paliłam(a)m tradycyjnych papierosów	28,1	26,7
	Okazjonalnie paliłam(a)m tradycyjne papierosy	35,0	36,9
	Regularnie paliłam(a)m tradycyjne papierosy	6,5	7,6

Palenie fajki wodnej było bardziej rozpowszechnione wśród uczniów ze starszej kohorty. Jakikolwiek doświadczenia z fajką wodną deklarowało 8,4% pierwszoklasistów oraz 14,3% trzecioklasistów. Natomiast palenie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem było na podobnym poziomie i wynosiło 2,5% w młodszej kohorcie oraz 2,3% w starszej.

Młodzież z województwa świętokrzyskiego rzadziej niż badani z populacji generalnej palili fajkę wodną na wszystkich wymiarach czasu.

Tabela 14. Rozpowszechnienie palenia fajki wodnej

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	2,5	2,7
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	2,6	3,2
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	3,4	4,4
	Nie, nigdy	91,6	89,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	2,3	3,9
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	6,6	7,4
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	5,4	7,6
	Nie, nigdy	85,7	81,1

W młodszej kohorcie wyższy odsetek chłopców niż dziewcząt deklarował palenie fajki wodnej (odpowiednio 8,7% i 8,2%). Z kolei wśród starszych uczniów nieznacznie więcej dziewcząt miało jakiegokolwiek doświadczenia z paleniem fajki wodnej w porównaniu do chłopców (odpowiednio 14,1% i 14,4%).

Podobne tendencje można zaobserwować wśród młodzieży z populacji generalnej, gdzie też więcej chłopców korzystało z tej formy palenia. W porównaniu do młodzieży z województwa świętokrzyskiego, to odsetki palenia fajki wodnej były na podobnym poziomie.

Tabela 15. Palenie fajki wodnej wśród chłopców

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	2,9	4,2
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	2,0	4,1
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	3,8	4,4
	Nie, nigdy	91,3	87,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	2,1	4,9
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	6,0	8,4
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	6,0	8,2
	Nie, nigdy	85,9	78,4

Tabela 16. Palenie fajki wodnej wśród dziewcząt

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	2,0	1,1
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	3,3	2,3
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	2,9	4,4
	Nie, nigdy	91,8	92,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	2,5	2,7
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	7,2	6,6
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	4,7	7,2
	Nie, nigdy	85,6	83,5

Picie napojów alkoholowych

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży szkolnej, podobnie jak ma to miejsce w dorosłej części społeczeństwa. Próby picia ma za sobą 67% uczniów z młodszej kohorty i 88,9% uczniów starszej (tabela 17).

Tabela 17. Picie napojów alkoholowych

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	67,0	72,9
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	52,1	59,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	32,6	39,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	88,9	91,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	80,6	86,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	59,8	73,3

W czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem piło jakiekolwiek napoje alkoholowe 52,1% młodszych uczniów i 80,6% uczniów starszych. Warto zauważyć, że odsetki konsumentów alkoholu, definiowanych jako osoby, które piły jakikolwiek napój alkoholowy w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem, w przypadku uczniów nie odbiegają znacznie od odsetków konsumentów stwierdzanych w badaniach na populacji osób dorosłych.

Na tym tle nie dziwi wyższy odsetek konsumentów w klasach starszych - większość uczniów z tych klas w momencie badania zbliżała się do wieku dorosłości. Odsetek konsumentów alkoholu wśród piętnastolatków powinien budzić niepokój spoglądając na rzecz, czy to z perspektywy zdrowia publicznego, czy norm prawnych. Jak pokazują wyniki badania, wśród

piętnastolatków picie alkoholu stanowi normę, przynajmniej w sensie statystycznym.

W porównaniu do całego kraju, w województwie świętokrzyskim odnotowano niższy odsetek uczniów, którzy pili napoje alkoholowe. Ta prawidłowość dotyczy wszystkich okresów czasowych. Większe różnice między wynikami odnotowanymi w województwie a poziomem kraju można zaobserwować, kiedy porównuje się 15-16 latków. Wyniki uzyskane u 17-18 latków są do siebie zbliżone, za wyjątkiem picia w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

Za wskaźnik względnie częstego używania alkoholu przyjęto picie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Jakiegokolwiek napoje alkoholowe w tym czasie piło 32,6% uczniów z grupy młodszej i 59,8% uczniów z grupy starszej. Trzeba przypomnieć, że badanie było realizowane w maju i w czerwcu oraz we wrześniu i październiku - okres ostatnich 30 dni przypadał zatem na kwiecień i maj oraz okres wakacyjny, w zależności od tego kiedy, który z badanych wypełniał ankietę. Okres ten nie obejmował zatem świąt, karnawału, jednak jak już wspomniano obejmował wakacje, które jak można przypuszczać szczególnie sprzyjają okazjom do picia.

Rozpowszechnienie picia alkoholu okazało się zróżnicowane ze względu na płeć odwrotnie niż można by tego oczekiwać (tabele 18 i 19). W młodszej grupie wiekowej więcej dziewcząt niż chłopców deklaroowało picie alkoholu kiedykolwiek w życiu (odpowiednio 69,5% i 65,2%), w ciągu ostatnich 12 miesięcy (odpowiednio 56,2% i 48,9%) oraz w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem (odpowiednio 34,3% i 31,2%).

Podobne prawidłowości zaobserwowano w starszej grupie. W każdym przypadku to dziewczynki piły częściej niż chłopcy. W przypadku picia kiedykolwiek w życiu ponad 90% dziewcząt piło alkohol, a 87,4% chłopców. Jeśli chodzi o picie w czasie ostatnich 12 miesięcy to ponad 85% dziewcząt deklaroowało picie, a 77% chłopców. Trochę niższe rozpowszechnienie można zaobserwować w przypadku picia w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, jednak również w tym przypadku dziewczynki piją częściej niż chłopcy (odpowiednio 62,4% i 57,7%).

Wyniki te zdają się wskazywać kontynuację procesu wyrównywania różnic we wzorach picia między dziewczętami i chłopcami, który wiązać można z procesem emancypacji dziewcząt. Picie alkoholu w naszej kulturze, to raczej domena mężczyzn. Wśród dorosłych mieszkańców naszego kraju spotykamy wielokrotnie więcej niepijących kobiet niż mężczyzn abstynentów. Wśród nastolatków proporcje te są wyrównane, a ostatnio to dziewczynki zaczynają pić więcej niż chłopcy.

Tabela 18. Picie napojów alkoholowych wśród chłopców

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	65,2	71,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	48,9	57,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	31,2	38,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	87,4	89,6
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	77,0	84,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	57,7	71,6

Tabela 19. Picie napojów alkoholowych wśród dziewcząt

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	69,5	74,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	56,2	62,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	34,3	39,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	91,1	92,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	85,4	88,4
	W czasie 30 dni przed badaniem	62,4	75,0

Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych wśród chłopców w województwie świętokrzyskim pozostaje na niższym poziomie do wyników w całym kraju. Szczególnie duże rozbieżności można odnotować w picu w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w starszej kohorcie (różnica około 15%). Podobne różnice w rozpowszechnieniu można odnotować wśród dziewcząt z województwa świętokrzyskiego, które rzadziej deklarowały picie napojów alkoholowych w porównaniu do ich rówieśniczek z terenu całego kraju.

Konsumpcję poszczególnych typów napojów alkoholowych prześledzimy na przykładzie doświadczeń alkoholowych zebranych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (tabela 20). Zarówno w młodszej kohorcie, jak wśród młodzieży starszej najwyższe odsetki konsumentów ma piwo, na drugim miejscu jest wódka a dopiero na trzecim wino. Każdy z trzech typów napojów jest bardziej popularny wśród uczniów starszych w porównaniu z uczniami klas pierwszych.

Tabela 20. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	34,6	39,2
	Cider	4,3	5,3
	Alcopop	8,1	11,1
	Wino	17,6	19,9
	Wódka	27,6	30,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	56,8	63,5
	Cider	7,6	10,4
	Alcopop	14,8	23,8
	Wino	29,6	40,9
	Wódka	47,6	60,0

Wódkę pił, co najmniej raz w ciągu ostatnich trzydziestu dni, więcej niż co czwarty badany pierwszoklasista (27,6%) i co drugi 17-18 latek (47,6%). Picie piwa zdarzyło się w tym czasie co trzeciemu uczniowi z młodszej kohorty (34,6%) i ponad połowie uczniów starszych (56,8%). Wino pił co piąty uczeń młodszej kohorty objętej badaniem (17,6%) i co trzeci uczeń ze starszej grupy (29,6%).

Rozpowszechnienie picia piwa, wina i wódki w młodszej i starszej kohorcie jest zauważalnie niższe w województwie świętokrzyskim w porównaniu do całego kraju.

Płeć wprowadza istotne różnice w obrazie popularności poszczególnych trunków. W tabelach 21 i 22 zebrano dane o odsetkach chłopców i dziewcząt pijących każdy z trunków w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

Tabela 21. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród chłopców

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	35,3	41,2
	Cider	5,1	6,6
	Alcopop	6,9	11,1
	Wino	13,6	16,9
	Wódka	28,0	30,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	58,4	65,6
	Cider	7,5	11,1
	Alcopop	12,1	22,6
	Wino	21,2	29,6
	Wódka	48,1	62,0

Tabela 22. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród dziewcząt

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	33,9	37,2
	Cider	3,3	3,9
	Alcopop	9,6	10,9
	Wino	22,4	22,9
	Wódka	27,2	30,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	54,6	61,9
	Cider	7,8	9,6
	Alcopop	18,5	25,0
	Wino	40,3	50,6
	Wódka	47,2	58,5

W młodszej kohorcie, zarówno wśród chłopców jak i wśród dziewcząt, na pierwszym miejscu jest piwo, potem wódka i wino. Podobnie jest w klasach starszych.

W grupie 15-16 latków picie piwa i wódki w czasie ostatnich 30 dni jest bardziej rozpowszechnione wśród chłopców niż wśród dziewcząt. W przypadku wina dziewczęta częściej niż chłopcy zaliczają się do pijących w czasie ostatnich 30 dni. W starszej grupie respondentów popularność napojów alkoholowych była podobna. Chłopcy wybierali częściej piwo i wódkę w porównaniu z dziewczętami. Z kolei dwa razy częściej niż chłopcy, dziewczęta preferowały picie wina.

Chłopcy z młodszej kohorty z województwa świętokrzyskiego rzadziej niż ich rówieśnicy w całym kraju deklarowali picie piwa, wódki i wina. Popularność piwa i wódki w starszych klasach również jest niższa niż w populacji generalnej. W przypadku dziewcząt z województwa świętokrzyskiego to rzadziej piją one piwo, wino i wódkę niż ich rówieśniczki z populacji generalnej. Szczególnie niebezpieczne dla zdrowia młodego człowieka, jak również dla porządku publicznego, jest picie w znacznych ilościach, a szczególnie prowadzących do silnego upijania się.

Kwestię nietrzeźwości badano przy użyciu pytania, w którym nietrzeźwość została zdefiniowana poprzez wskaźniki behawioralne (zataczanie się, bełkotanie, utrata pamięci). Takie sformułowanie pytania spowodowało, że chwyta ono stany silnego upicia, tak zatem trzeba interpretować wyniki. Rozkłady odpowiedzi na to pytanie zawarto w tabeli 23.

Tabela 23. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	26,7	32,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	20,4	25,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	10,4	13,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	53,1	59,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	38,3	46,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	15,1	24,3

Stanu silnego upojenia alkoholem doświadczyła chociaż raz w życiu co czwarty z młodszych uczniów (26,7%) i ponad połowa uczniów ze starszej grupy (53,1%). W czasie ostatnich 30 dni w stanie silnego upicia się było 10,4% 15-16 latków i 15,1% 17-18 latków.

Silne upijanie się przez uczniów zdarzało się w województwie świętokrzyskim rzadziej niż w całym kraju. Wyższe różnice odnotowano w starszej kohorcie. Z kolei wśród młodszych uczniów wartości odnotowane w województwie i na terenie kraju są na zbliżonym poziomie.

Wskaźniki silnego upijania się są zróżnicowane ze względu na płeć (tabela 24 i 25). W młodszej kohorcie, doświadczenia z upijaniem się kiedykolwiek w życiu, w czasie ostatniego roku przed badaniem oraz w czasie ostatnich 30 dni można częściej zaobserwować wśród dziewcząt niż wśród chłopców. Z kolei w starszej grupie, częstsze upijanie się wśród dziewcząt jest tylko na przestrzeni całego życia. W przypadku upijania się w czasie ostatnich 12 miesięcy i w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem to chłopcy robią to częściej niż dziewczynki.

Porównanie odsetków silnego upijania się w województwie świętokrzyskim i w całym kraju pokazuje, że zarówno chłopcy, jak i dziewczęta z województwa rzadziej potwierdzali silne upicie się kiedykolwiek w życiu. W przypadku chłopców zaobserwowano znaczące różnice między analizowanymi obszarami w przypadku upijania się kiedykolwiek w życiu, w czasie 12 miesięcy i 30 dni

przed badaniem. W przypadku dziewcząt odsetki te były zbliżone do tych uzyskanych na poziomie populacji generalnej, za wyjątkiem upijania się w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród 17-18 latek.

Tabela 24. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo, wśród chłopców

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolkwiek w życiu	23,2	31,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	16,5	25,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	10,1	13,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolkwiek w życiu	52,0	60,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	39,3	48,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	17,3	25,9

Tabela 25. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo, wśród dziewcząt

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolewiek w życiu	30,9	33,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	25,0	26,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	10,4	13,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolewiek w życiu	54,6	58,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	37,1	45,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	12,4	23,0

Pytaniem uzupełniającym naszą wiedzę o upijaniu się młodzieży było pytanie o wypijanie co najmniej 5 drinków przy jednej okazji. W tabeli 26 zestawiono odsetki badanych, którym zdarzało się przekraczać tę miarę. Jak pokazują wyniki, prawie połowa uczniów ze starszej grupy miała doświadczenia z wypiciem co najmniej 5 drinków w czasie 30 dni przed badaniem. W młodszej grupie zdarzyło się to co czwartemu respondentowi. Ponad 5 razy w ostatnim miesiącu przed badaniem upiło się 8,8% 17-18 latków oraz 5,4% 15-16 latków. W województwie świętokrzyskim odnotowano niższy odsetek uczniów, którzy mają za sobą doświadczenie nadmiernego picia, w porównaniu do kraju ogółem. Jednak różnice te nie są zbyt wielkie wśród 15-16 latków, a powiększają się wśród starszych uczniów.

Tabela 26. Picie nadmierne w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Wypicie 5 lub więcej drinków z rzędu w czasie ostatnich 30 dni			
Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ani razu	75,4	69,0
	1 raz	8,5	10,2
	2 razy	5,0	7,2
	3-5 razy	5,7	7,2
	6-9 razy	2,7	2,6
	10 lub więcej razy	2,7	3,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ani razu	54,1	41,2
	1 raz	14,6	15,1
	2 razy	11,0	14,3
	3-5 razy	11,5	15,5
	6-9 razy	4,1	5,7
	10 lub więcej razy	4,7	8,2

W młodszej grupie wiekowej odsetki upijania się w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem są wyrównane wśród chłopców i dziewcząt. Z kolei w starszej grupie respondentów chłopcy znacznie częściej niż dziewczynki wypijali 5 drinków podczas jednej okazji.

Wedle wyników badań nie ma znaczących różnic między województwem świętokrzyskim i całym krajem w poziomie nadmiernego picia przez chłopców i dziewczęta. Generalnie chłopcy i dziewczęta zamieszkujący województwo świętokrzyskie rzadziej wypijają 5 lub więcej drinków z rzędu w porównaniu do ich rówieśników z populacji generalnej jednak różnice nie są znaczne.

Tabela 27. Picie nadmierne w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród chłopców

Wypicie 5 lub więcej drinków z rzędu w czasie ostatnich 30 dni			
Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ani razu	75,1	69,8
	1 raz	9,3	9,7
	2 razy	5,2	6,0
	3-5 razy	5,4	6,9
	6-9 razy	2,1	3,0
	10 lub więcej razy	2,9	4,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ani razu	55,2	40,8
	1 raz	11,9	13,8
	2 razy	8,9	13,1
	3-5 razy	11,7	15,8
	6-9 razy	5,1	6,1
	10 lub więcej razy	7,2	10,5

Tabela 28. Picie nadmierne w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród dziewcząt

Wypicie 5 lub więcej drinków z rzędu w czasie ostatnich 30 dni			
Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ani razu	75,8	68,1
	1 raz	7,7	10,7
	2 razy	4,7	8,4
	3-5 razy	6,1	7,6
	6-9 razy	3,1	2,3
	10 lub więcej razy	2,6	2,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ani razu	52,5	41,4
	1 raz	18,3	16,3
	2 razy	13,6	15,4
	3-5 razy	11,4	15,4
	6-9 razy	2,8	5,4
	10 lub więcej razy	1,4	6,2

Używanie innych substancji psychoaktywnych

Do szerokiej grupy innych niż alkohol i tytoń substancji psychoaktywnych należą takie substancje legalne jak leki przeciwbólowe i nasenne czy substancje wziewne oraz szeroka gama substancji nielegalnych. Pod pojęciem substancji nielegalnych rozumiemy tu substancje, których produkcja i obrót nimi są czynami zabronionymi przez prawo. W języku publicystyki substancje te często nazywane są narkotykami.

Dane z tabeli 29 pokazują, że w obu kohortach na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia eksperymentowania znajdują się marihuana i haszysz (12,9% wśród uczniów klas młodszych i 22,7% w starszej grupie), a na drugim leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza (14,7% wśród uczniów klas młodszych i 15,7% w starszej grupie). W dalszej kolejności znalazło się używanie leków przeciwbólowych w celu odurzania się (8,3% wśród 15-16 latków oraz 7,1% wśród 17-18 latków), a na czwartym substancji wziewnych (7,2% wśród uczniów klas młodszych i 5% w starszej grupie). Zarówno wśród pierwszo jak i trzecioklasistów żadna inna substancja nie przekroczyła 3% rozpowszechnienia. Co najmniej dwuprocentowe rozpowszechnienie odnotowano w przypadku używania: grzybów halucynogennych (2,8%), kokainy (2,7%), LSD (2,7%), ekstazy (2,4%), amfetaminy (2,4%), metamfetaminy (2,1%) w młodszej kohorcie.

Z kolei w starszej, ponad dwuprocentowe rozpowszechnienie odnotowano w przypadku: grzybów halucynogennych (2,9%), amfetaminy (2,9%), LSD (2,7%), kokainy (2,7%), metamfetaminy (2,4%), sterydy (2,4%), ekstazy (2,3%)

Tabela 29. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	12,9	16,9
	Substancje wziewne	7,2	6,7
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	14,7	17,9
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	8,3	9,9
	Amfetamina	2,4	4,2
	Metamfetamina	2,1	3,9
	LSD lub inne halucynogeny	2,7	4,0
	Crack	1,6	2,7
	Kokaina	2,7	3,7
	Relevin	1,1	1,7
	Heroina	1,6	2,7
	Ecstasy	2,4	3,8
	Grzyby halucynogenne	2,8	3,6
	GHB	1,3	1,8
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,0	3,4
	Alkohol razem z tabletkami	6,6	7,5
	Sterydy anaboliczne	1,7	4,2
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	7,2	9,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	22,7	33,1
	Substancje wziewne	5,0	6,3
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	15,7	20,7
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	7,1	8,6
	Amfetamina	2,9	4,5
	Metamfetamina	2,4	3,7
	LSD lub inne halucynogeny	2,7	4,0
	Crack	1,8	2,0
	Kokaina	2,7	3,1
	Relevin	1,2	1,6
	Heroina	1,4	1,9
	Ecstasy	2,3	4,0
	Grzyby halucynogenne	2,9	4,0
	GHB	1,3	1,5
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	1,2	2,3
	Alkohol razem z tabletkami	7,5	10,9
	Sterydy anaboliczne	2,4	3,1
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	12,3	19,1

W przypadku większości substancji rozpowszechnienie eksperymentowania jest podobne w obu badanych kohortach, za wyjątkiem marihuany lub haszyszu, które zdecydowanie częściej próbowane w starszej grupie.

Bardzo niskim rozpowszechnieniem charakteryzuje się kilka substancji, które nie przekracza dwuprocentowego rozpowszechnienia: crack (1,6% w młodszej kohorcie, 1,8% w starszej kohorcie), heroiny (1,6% w młodszej kohorcie i 1,4% w starszej kohorcie), GHB (1,3% w każdej kohorcie).

Zdarza się, że uczniowie łączą alkohol z tabletkami (odpowiednio młodsi i starsi – 6,6% i 7,5%) oraz z marihuaną lub haszyszem (odpowiednio młodsi i starsi – 7,2% i 12,3%). Łączne przyjmowanie różnych substancji jest szczególnie niebezpieczne ze względu na ryzyko szkód zdrowotnych. Doświadczenia z używaniem narkotyków w formie iniekcji ma 2% 15-16 latków i 1,2% 17-18 latków.

Porównanie wyników uzyskanych w województwie świętokrzyskim i w całym kraju nie pokazuje większych różnic w rozpowszechnieniu eksperymentowania z substancjami. Generalnie uczniowie z województwa świętokrzyskiego rzadziej używają narkotyków w porównaniu do rówieśników z populacji generalnej. Z wyjątkiem substancji wziewnych używanych przez 15-16 latków. Dane z tabel 30 i 31 pokazują, że rozpowszechnienie podejmowania prób z substancjami psychoaktywnymi innymi niż alkohol i tytoń zależne jest od płci. Związek między używaniem substancji a płcią występuje na obu poziomach nauczania. W młodszej kohorcie chłopcy częściej deklarują próby używania z przetworami konopi, crackiem, ecstasą, grzybami halucynogennymi oraz sterydami. W przypadku pozostałych substancji to dziewczynki mają z nimi częściej doświadczenia. Największe różnice można dostrzec w przypadku używania leków uspokajających i nasennych (23% wśród dziewcząt, 7,7% wśród chłopców), leków przeciwbólowych (12,3% wśród dziewcząt, 4,6% wśród chłopców) oraz substancji wziewnych (9,8% wśród dziewcząt, 4,8% wśród chłopców).

W starszej kohorcie chłopcy częściej używają przetworów konopi, LSD, metamfetaminy, grzybów halucynogennych, GHB. W przypadku pozostałych

substancji to dziewczynki używają ich częściej. Podobnie jak w młodszej kohorcie, największe różnice można zaobserwować w przypadku używania leków uspokajających i nasennych (22,3% wśród dziewcząt, 10,5% wśród chłopców) oraz leków przeciwbólowych (8,9% wśród dziewcząt, 5,8% wśród chłopców).

Tabela 30. Używanie substancji chociaż raz w życiu wśród chłopców

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	12,9	19,7
	Substancje wziewne	4,8	5,9
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	7,7	10,9
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	4,6	7,4
	Amfetamina	1,8	5,1
	Metamfetamina	1,5	4,4
	LSD lub inne halucynogeny	2,5	5,4
	Crack	1,8	4,3
	Kokaina	2,5	4,7
	Relevin	1,0	2,8
	Heroina	1,5	3,5
	Ecstasy	2,5	5,0
	Grzyby halucynogenne	3,3	5,1
	GHB	1,3	2,8
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	1,7	4,2
	Alkohol razem z tabletkami	3,3	5,4
	Sterydy anaboliczne	2,8	6,4
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	5,8	10,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	24,7	37,9
	Substancje wziewne	4,7	6,5
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	10,5	12,9
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	5,8	6,4
	Amfetamina	2,8	5,3
	Metamfetamina	2,6	4,5
	LSD lub inne halucynogeny	3,2	5,1
	Crack	1,7	2,9
	Kokaina	2,2	4,1
	Relevin	1,3	2,3
	Heroina	1,3	2,8
	Ecstasy	1,5	5,1
	Grzyby halucynogenne	3,7	5,3
	GHB	1,9	2,4
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	1,5	3,4
	Alkohol razem z tabletkami	6,4	7,5
	Sterydy anaboliczne	3,9	5,2
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	12,9	23,4

Tabela 31. Używanie substancji chociaż raz w życiu wśród dziewcząt

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	12,8	14,1
	Substancje wziewne	9,8	7,4
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	23,0	24,8
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	12,3	12,2
	Amfetamina	2,9	3,3
	Metamfetamina	2,9	3,3
	LSD lub inne halucynogeny	2,8	2,7
	Crack	1,4	1,2
	Kokaina	2,8	2,7
	Relevin	1,2	0,6
	Heroina	1,8	1,9
	Ecstasy	2,4	2,6
	Grzyby halucynogenne	2,4	2,1
	GHB	1,4	0,8
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,2	2,7
	Alkohol razem z tabletkami	10,4	9,5
	Sterydy anaboliczne	0,4	2,0
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	8,9	7,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	20,1	29,4
	Substancje wziewne	5,3	6,0
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	22,3	27,4
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	8,9	10,5
	Amfetamina	3,1	3,7
	Metamfetamina	2,2	2,9
	LSD lub inne halucynogeny	1,9	3,0
	Crack	1,9	1,1
	Kokaina	3,3	2,1
	Relevin	1,1	0,8
	Heroina	1,7	1,0
	Ecstasy	3,3	3,0
	Grzyby halucynogenne	1,9	2,9
	GHB	0,6	0,6
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	0,8	1,2
	Alkohol razem z tabletkami	8,9	13,8
	Sterydy anaboliczne	0,6	1,3
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	11,4	15,6

Rozpowszechnienie eksperymentowania z substancjami pozostaje na niższym poziomie wśród chłopców z województwa świętokrzyskiego i ich kolegów w całym kraju. Różnice w używaniu poszczególnych substancji są dość znaczące. W przypadku dziewcząt różnice w używaniu substancji przez respondentki z terenu województwa są bardziej zbliżone do rozpowszechnienia używania dla dziewcząt z całego kraju. W przypadku używania substancji wziewnych, dziewczynki z młodszej kohorty ze świętokrzyskiego w wyższych odsetkach używały tych substancji w porównaniu z dziewczętami z populacji generalnej.

Za wskaźnik aktualnego używania substancji przyjmuje się zwykle używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. W badaniu z 2024 r. lista substancji, których używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy podlegało badaniu obejmuje przetwory konopi, substancje wziewne, ecstasy, amfetaminę, metamfetaminę, kokainę, crack i heroinę (tabela 32). Dane zawarte w tabeli pokazują, że pierwszej z tych substancji używało w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem 10,3% uczniów z młodszej grupy i 16,3% - ze starszej. Substancje wziewne aktualnie używało 4,7% pierwszoklasistów i 2,3% uczniów z trzecich klas, zaś amfetaminę 1,3% uczniów z pierwszej grupy i tyle samo z drugiej.

Tabela 32. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	10,3	14,5
	Substancje wziewne	4,7	4,3
	Ecstasy	1,7	2,9
	Amfetamina	1,3	3,1
	Metamfetamina	1,3	3,0
	Kokaina	1,7	2,9
	Crack	1,0	2,5
	Heroina	1,0	2,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	16,3	23,7
	Substancje wziewne	2,3	3,0
	Ecstasy	1,6	2,6
	Amfetamina	1,3	3,1
	Metamfetamina	1,7	2,7
	Kokaina	1,9	2,2
	Crack	1,5	1,7
	Heroina	1,0	1,5

Podobnie jak w przypadku eksperymentowania, rozpowszechnienie używania tych substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy pozostaje na niższym poziomie w województwie świętokrzyskim niż na terenie całego kraju. Uczniowie z młodszej kohorty z województwa świętokrzyskiego nieznacznie częściej niż ich rówieśnicy z populacji generalnej używają substancji wziewnych.

Łatwy do zaobserwowania jest także związek między aktualnym używaniem substancji a płcią (tabele 33 i 34). W młodszej kohorcie dziewczęta nieznacznie częściej niż chłopcy eksperymentują z takimi substancjami jak: substancje wziewne (6,9% dziewcząt i 2,5% chłopców), metamfetamina (1,8% dziewcząt i 1% chłopców), amfetamina (1,6% dziewcząt i 1,2% chłopców), przetwory konopi (10,5% dziewcząt i 10% chłopców). Z kolei w starszej to chłopcy nieznacznie częściej eksperymentują z takimi substancjami jak: marihuana i haszysz (17,8% dziewcząt i 14,2% chłopców) i substancje

wziewne (2,2% dziewcząt i 2,4% chłopców). W przypadku pozostałych substancji jest ono nieznacznie bardziej rozpowszechnione wśród dziewcząt.

Tabela 33. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy wśród chłopców

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	10,0	17,5
	Substancje wziewne	2,5	4,4
	Ecstasy	1,8	4,2
	Amfetamina	1,2	4,1
	Metamfetamina	1,0	4,2
	Kokaina	1,7	4,2
	Crack	1,3	4,0
	Heroina	1,0	3,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	17,8	28,4
	Substancje wziewne	2,4	3,9
	Ecstasy	1,3	4,1
	Amfetamina	1,1	4,4
	Metamfetamina	1,5	3,5
	Kokaina	1,5	3,2
	Crack	1,3	2,6
	Heroina	0,9	2,5

Tabela 34. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy wśród dziewcząt

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	10,5	11,3
	Substancje wziewne	6,9	4,2
	Ecstasy	1,6	1,5
	Amfetamina	1,6	1,9
	Metamfetamina	1,8	1,7
	Kokaina	1,8	1,5
	Crack	0,6	1,0
	Heroina	1,0	1,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	14,2	19,8
	Substancje wziewne	2,2	2,2
	Ecstasy	1,9	1,4
	Amfetamina	1,7	1,9
	Metamfetamina	1,9	2,0
	Kokaina	2,5	1,3
	Crack	1,7	0,8
	Heroina	1,1	0,6

Rozpowszechnienie używania substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy zarówno wśród chłopców, jak i dziewcząt pozostaje na niższym poziomie w województwie świętokrzyskim i na terenie całego kraju. Jedynie używanie substancji wziewnych jest nieco częściej deklarowane przez dziewczęta z młodszej kohorty z badanego województwa niż w kraju ogółem.

Okres ostatnich 30 dni przed badaniem można przyjąć za wskaźnikowy dla względnie częstego, regularnego używania. Lista substancji, których używanie w czasie ostatnich 30 dni podlegało badaniu obejmowała marihuanę lub haszysz oraz substancje wziewne. Palenie marihuany lub używanie innych narkotyków, podobnie jak picie alkoholu, w większości przypadków nie ma charakteru regularnego. Stąd trudno mieć pewność, że wszyscy uczniowie, którzy zadeklarowali kontakt z daną substancją w czasie ostatnich 30 dni na pewno używają jej co najmniej raz na miesiąc. Można jednak założyć, z pewnym przybliżeniem, że proporcje używających raz na miesiąc wśród tych, którzy nie używali w ostatnim miesiącu są równe proporcji używających

rzadziej, a potwierdzających używanie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Przy takim założeniu można uznać, że 5% uczniów z młodszej kohorty i 7,5% uczniów ze starszej kohorty używa marihuany lub haszyszu co najmniej raz w miesiącu (tabela 35). Analogiczne odsetki dla substancji wziewnych wynoszą – 2,6% u pierwszoklasistów oraz 1,7% u trzecioklasistów. Podobnie jak w przypadku używania w czasie ostatnich 12 miesięcy oraz kiedykolwiek w życiu, używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni jest na niższym poziomie wśród uczniów z województwa świętokrzyskiego w porównaniu do całego kraju. W przypadku używania przetworów konopi można zaobserwować większe różnice niż w przypadku używania substancji wziewnych, gdzie wyniki są na bardzo zbliżonym poziomie.

Tabela 35. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	5,0	8,0
	Substancje wziewne	2,6	2,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	7,5	10,7
	Substancje wziewne	1,7	1,9

Podobnie jak przy poprzednich wskaźnikach istotne zróżnicowania wiąże się z płcią – chłopcy w większym odsetku niż dziewczęta sięgają często po każdą z substancji (tabele 36 i 37).

Tabela 36. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni wśród chłopców

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	5,3	10,0
	Substancje wziewne	1,8	3,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	8,3	14,7
	Substancje wziewne	1,7	2,6

Tabela 37. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni wśród dziewcząt

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	4,7	5,9
	Substancje wziewne	3,2	1,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	6,4	7,4
	Substancje wziewne	1,7	1,3

Należy zauważyć, że odsetki często używających przetworów konopi wśród chłopców i dziewczęta w młodszej kohorcie oscylują wokół poziomu 5%, a w starszej kohorcie przekraczają poziom 6%. Używanie substancji wziewnych przez chłopców nie różni się. Natomiast wśród dziewcząt spada z wiekiem – jest niższe w starszej kohorcie.

Marihuana i haszysz były rzadziej używane przez chłopców i dziewczynki z województwa świętokrzyskiego w porównaniu do populacji generalnej. W przypadku substancji wziewnych to dziewczęta z młodszej kohorty z terenu województwa używają ich dwa razy częściej niż rówieśnicy z populacji generalnej.

Uczniów zapytano, czy mieli możliwość spróbowania marihuany lub haszyszu, ale tego nie uczynili. Co piąty uczeń z młodszej kohorty i co czwarty uczeń ze starszej kohorty nie skorzystali z propozycji użycia tych substancji jeden lub dwa razy. Z kolei około 10% młodszych i około 19% starszych uczniów nie skorzystało z takiej propozycji trzy lub więcej razy.

Uczniowie z województwa świętokrzyskiego rzadziej odmawiali propozycji spróbowania marihuany lub haszyszu niż ich rówieśnicy z populacji generalnej.

Tabela 38. Nieskorzystanie z propozycji spróbowania marihuany lub haszyszu

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	69,8	63,5
	Tak, jeden lub dwa razy	20,1	22,0
	Tak, trzy razy lub więcej	10,1	14,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	54,7	48,7
	Tak, jeden lub dwa razy	26,5	28,2
	Tak, trzy razy lub więcej	18,8	23,2

Zarówno w młodszej jak i starszej kohorcie nieznacznie więcej chłopców niż dziewcząt miało doświadczenia z nieskorzystaniem z propozycji spróbowania marihuany i haszyszu.

W porównaniu z odsetkami z populacji generalnej, chłopcy z młodszej oraz starszej kohorty z województwa świętokrzyskiego rzadziej odmawiali spróbowania marihuany lub haszyszu niż ich rówieśnicy. Podobne prawidłowości można odnotować wśród dziewczynek zamieszkujących województwo świętokrzyskie.

Tabela 39. Nieskorzystanie z propozycji spróbowania marihuany lub haszyszu wśród chłopców

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	69,2	60,6
	Tak, jeden lub dwa razy	21,3	23,5
	Tak, trzy razy lub więcej	9,5	15,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	53,2	45,9
	Tak, jeden lub dwa razy	25,5	27,8
	Tak, trzy razy lub więcej	21,2	26,3

Tabela 40. Nieskorzystanie z propozycji spróbowania marihuany lub haszyszu wśród dziewcząt

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	70,6	66,3
	Tak, jeden lub dwa razy	18,6	20,5
	Tak, trzy razy lub więcej	10,9	13,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	56,5	51,0
	Tak, jeden lub dwa razy	27,6	28,3
	Tak, trzy razy lub więcej	15,9	20,7

Przetwory konopi jako najbardziej rozpowszechnione substancje nielegalne mogły stać się przedmiotem głębszych analiz skierowanych na identyfikację wzoru intensywnego używania. Wśród młodzieży szkolonej odsetki użytkowników innych substancji są zbyt małe, aby grupa bardziej intensywnych użytkowników była dostatecznie liczna. W próbie analizy intensywnego używania przetworów konopi posłużono się pytaniami zaczerpniętymi z dwóch testów.

Pierwszy z nich to test przesiewowy skonstruowany w Polsce do identyfikacji problemowych użytkowników marihuany (Problemowe Używanie Marihuany - PUM) wśród nastolatków sięgających po tę substancję (Okulicz-Kozaryn,

Sierosławski, 2007). Skrócona wersja tego testu przeznaczona do badań ankietowych składa się z czterech pytań, na które odpowiedzieć można tylko „tak” lub „nie”. Każde z pytań dotyczy występowania określonego symptomu w czasie ostatnich 12 miesięcy. Badanie walidacyjne testu przesiewowego PUM zrealizowane w 2003 r. wykazało, że wśród nastolatków wystąpienie 2 lub więcej symptomów świadczy o problemowym używaniu marihuany.

Wyniki testu pokazują, że 5,3% uczniów z klas młodszych i 7,3% uczniów starszych zadeklarowało samodzielny zakup marihuany (tabela 41). 4,7% uczniów z pierwszych klas i 5,1% uczniów z trzecich klas nie poszło lub spóźniło się do szkoły z powodu marihuany. Podobne odsetki odnotowano w przypadku samotnego palenia konopi. Najniższe odsetki respondentów zadeklarowało potrzebę częstego używania konopi (3% w młodszej kohorcie i 3,3% w starszej kohorcie).

Analizy pokazały, że występowanie dwóch i więcej symptomów było obecne wśród 4,6% 15-16 latków oraz 5,1% 17-18 latków.

Rozpowszechnienie symptomów problemowego używania marihuany w porównaniu do populacji generalnej kształtuje się na niższym poziomie na obu analizowanych obszarach. Prawidłowość ta dotyczy obu kohort. Występowanie dwóch i więcej symptomów problemowego używania konopi wśród nastolatków z populacji generalnej było wyższe i wynosiło: 5,8% dla młodszej kohorty oraz 6,6% dla starszej.

Tabela 41. Symptomy problemowego używania marihuany- test przesiewowy PUM

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie pójście lub spóźnienie się do szkoły z powodu marihuany	4,7	5,9
	Częsta potrzeba użycia marihuany	3,0	4,7
	Samodzielny zakup marihuany	5,3	7,4
	Palenie konopi samotnie	4,9	5,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie pójście lub spóźnienie się do szkoły z powodu marihuany	5,1	5,8
	Częsta potrzeba użycia marihuany	3,3	4,7
	Samodzielny zakup marihuany	7,3	9,7
	Palenie konopi samotnie	5,2	6,3

Drugim testem zastosowanym w tym badaniu jest test służący do identyfikowania nadużywania przetworów konopi (Cannabis Abuse Screening Test – CAST). Test ten został opracowany w Francji przez zespół badaczy z Francuskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (Beck & Legleye 2003). Test składa się z sześciu pytań o częstotliwość występowania poszczególnych symptomów nadużywania przetworów konopi w czasie ostatnich 12 miesięcy, na które odpowiada się przy użyciu pięciopunktowej skali od „nigdy” do „bardzo często”.

Test ten nie był walidowany w Polsce, stąd też jego wyniki należy traktować z ostrożnością.

Rozpowszechnienie symptomów problemowego używania przetworów konopi jest podobne w obu badanych rocznikach (tabela 42). Najczęściej zgłaszanym symptomem wśród badanych było palenie przedpołudniem: 8,6% uczniów młodszych i 12,3% uczniów starszych. Na drugim miejscu znalazły się problemy z pamięcią 6,6% w młodszej kohorcie i 10,9% w starszej. Trzecim najpowszechniej występującym symptomem w obu grupach były bezowocne próby ograniczenia używania odnotowane wśród 6,2% pierwszoklasistów oraz 7,1% trzecioklasistów. Najrzadziej występującym objawem było występowanie

problemów z powodu używania konopi obecne u 4,1% młodszych i 4,7% starszych uczniów.

Tabela 42. Symptomy problemowego używania przetworów konopi - test przesiewowy CAST (województwo świętokrzyskie)

Kohorta		Nigdy	Rzadko	Od czasu do czasu	Raczej często	Bardzo często
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Palenie przedpołudniem	91,4	4,6	1,6	1,3	1,0
	Palenie samotnie	93,9	2,8	1,7	,6	1,0
	Problemy z pamięcią po paleniu	93,4	2,5	1,6	1,3	1,2
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	94,4	1,8	1,6	,9	1,3
	Bezowocne próby ograniczenia używania	93,8	1,5	,9	1,3	2,5
	Problemy z powodu używania	95,9	1,2	1,3	,6	1,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Palenie przedpołudniem	87,7	7,9	3,6	,2	,6
	Palenie samotnie	91,7	3,6	2,8	,9	1,1
	Problemy z pamięcią po paleniu	89,1	4,7	3,2	1,9	1,1
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	93,8	1,7	1,7	1,5	1,3
	Bezowocne próby ograniczenia używania	92,9	2,4	1,1	1,3	2,4
	Problemy z powodu używania	95,3	1,5	1,3	,9	1,1

Tabela 43. Symptomy problemowego używania przetworów konopi - test przesiewowy CAST (Polska)

Kohorta		Nigdy	Rzadko	Od czasu do czasu	Raczej często	Bardzo często
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Palenie przedpołudniem	88,2	5,3	3,6	,6	2,4
	Palenie samotnie	91,3	2,8	2,5	1,0	2,3
	Problemy z pamięcią po paleniu	90,3	3,8	2,4	1,2	2,1
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	92,9	2,1	1,7	,8	2,4
	Bezowocne próby ograniczenia używania	90,9	2,1	2,4	1,4	3,4
	Problemy z powodu używania	93,2	1,9	1,6	1,3	2,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Palenie przedpołudniem	85,6	7,4	3,5	1,4	2,1
	Palenie samotnie	89,4	4,4	3,4	1,1	1,7
	Problemy z pamięcią po paleniu	85,7	6,3	3,5	2,3	2,2
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	92,5	2,3	2,4	1,1	1,7
	Bezowocne próby ograniczenia używania	91,0	3,0	1,9	1,3	2,8
	Problemy z powodu używania	92,9	2,8	1,7	1,0	1,6

Porównanie wyników uzyskanych w województwie świętokrzyskim i w całym kraju (tabela 43) pokazuje, że symptomy problemowego używania przetworów konopi występują z niższą częstotliwością na obszarze województwa. Ta prawidłowość dotyczy obu kohort.

Dane z tabeli 44 pokazują, że 14,1% młodzieży młodszej i 16,2% młodzieży starszej ma doświadczenia z lekami uspokajającymi i nasennymi przyjmowanymi w celach leczniczych. W tej grupie wyróżnić trzeba frakcję około 6% badanych, którzy te uzależniające leki przyjmowali przez trzy tygodnie lub dłużej.

Tabela 44. Używanie leków uspokajających i nasennych z przepisu lekarza

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie, nigdy	85,9	82,9
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	8,4	10,4
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	5,7	6,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie, nigdy	83,8	81,3
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	10,2	11,1
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	6,0	7,6

Należy zwrócić uwagę, że zjawisko używania leków uspokajających i nasennych w celach innych niż medyczne ma szerszy zakres niż zjawisko używania ich wedle przepisu lekarza w celach leczniczych.

Rozpowszechnienie używania leków z przepisu lekarza jest niższe w województwie świętokrzyskim niż w kraju ogółem. Różnice na obu poziomach nauczania są w okolicach 1 - 2%.

Używanie leków z przepisu lekarza jest bardziej rozpowszechnione wśród dziewcząt niż wśród chłopców zarówno wśród młodszych jak i wśród starszych uczniów (tabela 45 i 46).

Tabela 45. Używanie leków uspokajających i nasennych z przepisu lekarza wśród chłopców

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie, nigdy	91,8	87,5
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	5,3	8,0
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	3,0	4,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie, nigdy	88,4	86,8
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	7,5	7,7
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	4,1	5,5

Tabela 46. Używanie leków uspokajających i nasennych z przepisu lekarza wśród dziewcząt

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie, nigdy	78,8	78,5
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	12,2	12,8
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	9,0	8,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie, nigdy	77,7	76,8
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	13,6	13,9
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	8,6	9,3

Rozpowszechnienie używania leków uspokajających i nasennych z przepisu lekarza wśród chłopców jest niższe województwie świętokrzyskim niż kraju ogółem. Różnice są niewielkie na obu poziomach nauczania. W przypadku dziewcząt używanie tych substancji jest zbliżone na obu poziomach terytorialnych.

W przypadku leków przeciwbólowych to używanie ich jest bardziej rozpowszechnione w młodszej kohorcie. Wśród pierwszoklasistów prawie dwie trzecie nadużywało tych leków, natomiast wśród trzecioklasistów używało ich niecałe 55%.

Używanie tego rodzaju leków jest mniej rozpowszechnione wśród uczniów z województwa świętokrzyskiego w porównaniu z uczniami z populacji generalnej.

Tabela 47. Używanie leków przeciwbólowych z przepisu lekarza

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie, nigdy	42,9	44,9
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	48,6	44,8
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	8,5	10,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie, nigdy	45,5	46,6
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	48,5	44,6
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	5,9	8,7

Problem „dopalaczy”

Rozpowszechnienie używania „dopalaczy” wśród wszystkich respondentów zostało oszacowane na poziomie 6,4%. W ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem 4,5% uczniów przyznało się do tego.

Do używania dopalaczy, chociaż raz w życiu, przyznało się 4,8% pierwszoklasistów i 4,6% trzecioklasistów (tabela 48). Odsetki aktualnych użytkowników są niższe (wśród uczniów z młodszej kohorty – 3,5%, wśród starszej – 4,1%). W czasie ostatnich 30 dni po substancje te sięgało 3,0% badanych z pierwszej grupy i 2,4% z drugiej grupy. Te niskie odsetki wiązać można ze znacznym ograniczeniem dostępności „dopalaczy” w konsekwencji zamknięcia sklepów z tymi substancjami na jesieni 2010 r. oraz zaostrzeniem prawa „narkotykowego” w sierpniu 2018 roku.

Tabela 48. Używanie dopalaczy

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	4,8	6,6
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	4,1	5,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	3,0	3,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	4,6	6,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	3,5	4,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	2,4	2,8

Używanie dopalaczy w województwie jest na niższym poziomie niż w populacji generalnej w każdym wymiarze czasu – kiedykolwiek w życiu, w czasie 12 miesięcy oraz w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

W młodszej grupie respondentów to dziewczynki miały większe doświadczenia z „dopalaczami” w każdym wymiarze czasowym. W starszej kohorcie, wyższe

odsetki używania tych substancji wśród dziewcząt zaobserwowano kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. Z kolei chłopcy używali „dopalaczy” częściej niż dziewczynki w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

Chłopcy z województwa świętokrzyskiego rzadziej używali dopalaczy niż ich rówieśnicy z populacji generalnej. W przypadku dziewcząt zamieszkujących województwo obserwuje się bardzo zbliżone używanie tych substancji do ich rówieśniczek z poziomu całego kraju. W przypadku dziewcząt z młodszej kohorty ze świętokrzyskiego to używały one częściej dopalaczy w czasie ostatnich 12 miesięcy i 30 dni przed badaniem w porównaniu do 15-16 latek z populacji generalnej. W starszej kohorcie dziewcząt używanie w tym wymiarze czasu jest zbliżone do 17-18 latek z populacji.

Tabela 49. Używanie dopalaczy wśród chłopców

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	4,1	7,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	3,8	6,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	2,7	5,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	4,3	7,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	3,4	6,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	2,9	4,0

Tabela 50. Używanie dopalaczy wśród dziewcząt

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	5,8	6,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	4,6	4,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	3,4	2,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	5,0	5,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	3,7	3,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	1,7	1,7

Dopalacze były najczęściej używane pod postacią mieszanek ziołowych. W tej postaci używało ich 5,8% pierwszoklasistów oraz 6,2% uczniów trzecich klas szkół średnich. Najrzadziej z kolei używano ich pod postacią płynu działającego jak narkotyk. Robiło tak 1,3% 15-16 latków oraz 0,4% 17-18 latków.

Rozpowszechnienie używania poszczególnych postaci dopalaczy było podobne w województwie świętokrzyskim i w kraju ogółem. Jedynie wśród uczniów z młodszej kohorty używanie NSP w postaci mieszanek ziołowych do palenia było bardziej rozpowszechnione niż w populacji generalnej.

Tabela 51. Postać w jakiej używano „dopalaczy”

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Mieszanki ziołowe do palenia działające jak narkotyk	5,8	5,3
	Proszek, kryształki, lub tabletki działające jak narkotyk	2,2	3,4
	Płyn działający jak narkotyk	1,3	1,3
	Inna postać	2,4	2,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Mieszanki ziołowe do palenia działające jak narkotyk	6,2	7,4
	Proszek, kryształki, lub tabletki działające jak narkotyk	1,8	3,4
	Płyn działający jak narkotyk	0,4	1,2
	Inna postać	1,9	2,1

Oczekiwania wobec alkoholu i przetworów konopi oraz motywy picia

Sięganie po napoje alkoholowe oraz rozmiary picia zależne są, przynajmniej w pewnym stopniu, od postaw i oczekiwań wobec alkoholu. W jednym z pytań ankiety prosiliśmy badanych o określenie na pięciopunktowej skali szacunkowej, na ile prawdopodobne jest ich zdaniem, że doświadczą po alkoholu wymienionych w pytaniu konsekwencji (tabela 52).

Tabela 52. Oczekiwania wobec alkoholu (województwo świętokrzyskie)

Kohorta		Bardzo prawdopodobne	Prawdopodobne	Nie wiadomo	Mało prawdopodobne	Zupełnie nieprawdopodobne
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Poczuje się odprężony	14,6	24,9	41,2	6,8	12,5
	Będę miał kłopoty z policją	7,3	9,2	45,6	14,7	23,2
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	14,9	19,3	41,8	12,4	11,6
	Poczuje się szczęśliwy	10,7	22,7	46,4	7,2	13,1
	Zapomnę o swoich problemach	12,4	18,8	43,9	10,3	14,6
	Nie będę w stanie przestać pić	6,4	6,4	40,5	14,7	31,9
	Będę miał kaca	11,6	15,5	45,4	11,3	16,2
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	12,8	21,6	45,6	6,0	13,9
	Zrobię coś, czego będę żałował	13,1	15,0	46,4	9,4	16,2
	Będę się świetnie bawić	11,8	22,3	46,8	6,0	13,0
	Zrobi mi się niedobrze	13,0	15,9	47,4	9,4	14,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Poczuje się odprężony	17,6	35,4	29,6	8,0	9,4
	Będę miał kłopoty z policją	6,4	7,9	31,6	21,6	32,5
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	11,7	22,4	34,8	19,3	11,8
	Poczuje się szczęśliwy	9,9	29,0	37,7	12,7	10,7
	Zapomnę o swoich problemach	10,7	22,3	33,2	16,9	16,8
	Nie będę w stanie przestać pić	5,2	5,0	27,1	19,5	43,2
	Będę miał kaca	10,4	17,8	34,7	18,8	18,2
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	13,5	33,8	31,4	9,8	11,5
	Zrobię coś, czego będę żałował	9,7	15,2	37,0	17,0	21,1
	Będę się świetnie bawić	14,0	33,9	36,2	6,5	9,4
	Zrobi mi się niedobrze	10,8	20,2	38,6	16,1	14,3

Wśród poddanych ocenie respondentów następstw picia znalazły się konsekwencje negatywne i pozytywne. Dla uproszczenia obrazu spróbujemy zbudować rankingi spodziewanych konsekwencji negatywnych i pozytywnych opierając się na odsetkach odpowiedzi „bardzo prawdopodobne”.

W młodszej kohorcie w zakresie następstw negatywnych na pierwszym miejscu znalazły się obawy, że picie może zaszkodzić zdrowi (14,9%), na drugim że zrobi się coś, czego będzie się potem żałowało (13,1%), na trzecim - złe samopoczucie, mdłości (13,0%) a na czwartym że będzie się miało kaca (11,6%). Dwa ostatnie miejsca wśród konsekwencji negatywnych zajęły – obawa przed kłopotami z policją (7,3%) oraz strach że nie będzie w stanie przestać pić (6,4%).

Wśród konsekwencji pozytywnych najwięcej uczniów z młodszej grupy wymienia poczucie odprężenia (14,6%), a w dalszej kolejności świetną zabawę - (11,8%), towarzyskość (12,8%) oraz możliwość zapomnienia o swoich problemach (12,4%). Najrzadziej wymieniane jest poczucie szczęścia (10,7%).

W starszej kohorcie ranking następstw negatywnych wygląda nieco inaczej. Młodzież najczęściej również obawia się, że zaszkodzi to ich zdrowiu (11,7%), zrobi im się niedobrze (10,8%), będą mieć kaca (10,4%), zrobią coś czego będą żałować (9,7%). Najmniej obawiają się, że będą mieli kłopoty z policją (6,4%) oraz że nie będą w stanie przestać pić (5,2%).

W zakresie konsekwencji pozytywnych oczekiwania uczniów ze starszej kohorty również różnią się nieco od antycypacji ich młodszych kolegów. Na dwóch pierwszych miejscach znalazły się: poczucie odprężenia (17,6%), możliwość świetnej zabawy (14%), a dalej towarzyskość (13,5%) oraz możliwość zapomnienia o problemach (10,7%). Najrzadziej 17-18 latkowie upatrują po picciu poczucia szczęścia (9,9%).

Porównanie częstości wyborów konsekwencji pozytywnych i negatywnych wskazuje wyraźnie na większą popularność tych pierwszych. Innymi słowy młodzież zdaje się oczekiwać po alkoholu więcej dobrego niż złego.

W kwestionariuszu zadano również podobne pytanie w odniesieniu do przetworów konopi. Rozkłady odpowiedzi zamieszczono w tabeli 53.

Podobnie jak w przypadku pytania o alkohol, badani częściej za całkiem prawdopodobne lub pewne uważali konsekwencje pozytywne. Wśród nich w młodszej kohorcie na pierwszym miejscu lokuje się zwiększenie otwartości (28,6%), zwiększenie intensywności radości (26,6%), mniejsza nieśmiałość (24,9%), zwiększenie intensywności doświadczeń (23,6%) oraz zmniejszenie zahamowań (23,6%).

Najczęściej oczekiwaną konsekwencją negatywną w młodszej kohorcie były trudności z koncentracją (20,2%), utrata wątku myślenia (17,6%), trudności z prowadzeniem rozmowy (14,6%) oraz bardziej intensywne postrzeganie rzeczy (14,6%). Najrzadziej dostrzeganą negatywną konsekwencją używania konopi było poczucie bycia prześladowanym przez innych doświadczane przez 8% pierwszoklasistów.

W starszej kohorcie, wśród konsekwencji pozytywnych dominowało zwiększenie intensywności radości (25,8%), zwiększenie otwartości (25,6%), mniejsza nieśmiałość (23,2%), zwiększenie intensywności doświadczeń (20,2%) oraz zmniejszenie zahamowań (19,6%).

Z kolei najczęściej oczekiwaną konsekwencją negatywną wśród 17-18 latków były trudności z koncentracją doświadczane przez 18,8% uczniów. W dalszej kolejności dostrzegano utratę wątku myślenia (18,4%), trudności z prowadzeniem rozmowy (14,8%), bardziej intensywne postrzeganie rzeczy (11,7%) oraz bycie prześladowanym przez innych (7,4%).

Tabela 53. Oczekiwania wobec marihuany i haszyszu (województwo świętokrzyskie)

Kohorta		Nie- możliwe	Mało prawdo- podobne	Może	Całkiem prawdo- podobne	Pewne
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	41,5	9,3	34,6	9,6	5,1
	Trudności z prowadzeniem rozmowy	40,7	14,2	30,6	11,2	3,4
	Utrata wątku myślenia	38,7	12,3	31,4	12,4	5,2
	Mniejsza nieśmiałość	38,6	8,1	28,5	16,2	8,7
	Trudności z koncentracją	38,2	10,0	31,7	12,7	7,5
	Zwiększenie otwartości	36,2	7,3	28,0	18,5	10,0
	Zwiększenie intensywności radości	37,4	6,9	29,2	15,8	10,8
	Zwiększenie intensywności doświadczeń	37,9	7,0	31,5	14,9	8,7
	Zmniejszenie zahamowań	37,4	9,1	30,0	14,1	9,5
	Poczucie bycia prześladowanym przez innych	46,4	16,6	29,0	4,9	3,1
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	36,6	13,9	37,8	8,1	3,6
	Trudności z prowadzeniem rozmowy	36,4	17,1	31,7	11,3	3,5
	Utrata wątku myślenia	36,8	14,0	30,8	13,6	4,7
	Mniejsza nieśmiałość	34,6	10,2	31,9	16,8	6,3
	Trudności z koncentracją	34,6	13,4	33,2	13,5	5,3
	Zwiększenie otwartości	33,4	8,8	32,2	19,1	6,5
	Zwiększenie intensywności radości	33,3	8,4	32,5	17,5	8,4
	Zwiększenie intensywności doświadczeń	34,6	9,4	35,8	13,7	6,5
	Zmniejszenie zahamowań	36,2	11,7	32,5	12,3	7,3
	Poczucie bycia prześladowanym przez innych	46,8	19,5	26,3	3,5	3,9

Uczniowie z młodszej i starszej kohorty deklarowali, że najczęstszymi powodami picia (dla których używano alkoholu często bądź zawsze) było, że pomaga bawić się na imprezie (odpowiednio 10,6% i 21,6%), dzięki niemu spotkania towarzyskie są bardziej zabawne (odpowiednio 10,8% i 19,6%) oraz ponieważ uatrakcyjnia on imprezy i uroczystości (odpowiednio 8,6% i 16,9%). Z kolei najrzadziej deklarowanymi motywami, dla których alkohol jest pity często bądź zawsze było używanie go aby być lubianym (1,6% wśród uczniów z młodszej kohorty i 2,3% wśród uczniów ze starszej kohorty), żeby nie czuć się pominięty (2% wśród uczniów z młodszej kohorty i 3% wśród uczniów ze starszej kohorty) oraz aby dopasować się do grupy (2,5% wśród uczniów z młodszej kohorty i 4,6% wśród uczniów ze starszej kohorty).

Tabela 54. Motywy picia alkoholu przez młodzież (województwo świętokrzyskie)

Kohorta		Nigdy	Rzadko	Czasami	Często	Zawsze
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Pomaga bawić się na imprezie	66,7	12,1	10,5	6,6	4,0
	Pomaga, gdy czujesz się przygnębiony lub nerwowy	79,0	8,4	6,2	4,2	2,2
	Żeby poprawić zły nastrój	78,0	8,7	7,4	3,8	2,1
	Lubię czuć się w ten sposób	77,0	8,7	7,1	4,6	2,5
	Żeby być na haju	82,8	6,1	5,6	3,1	2,4
	Dzięki temu spotkania towarzyskie są bardziej zabawne	69,1	10,7	9,4	7,6	3,2
	Dopasować się do grupy	85,9	9,2	2,4	1,2	1,2
	Uatrakcyjnić imprezy i uroczystości	70,0	12,3	9,1	5,5	3,1
	Żeby zapomnieć o swoich problemach	80,2	6,2	5,4	4,7	3,5
	To jest fajne	82,3	8,2	4,8	2,9	1,8
	Żeby być lubianym	92,6	3,9	1,9	,6	1,0
	Żeby nie czuć się pominięty	88,7	6,4	2,8	1,1	1,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Pomaga bawić się na imprezie	37,4	20,4	20,6	15,1	6,5
	Pomaga, gdy czujesz się przygnębiony lub nerwowy	69,8	14,8	9,3	4,2	1,9
	Żeby poprawić zły nastrój	67,7	15,2	10,2	4,9	1,9
	Lubię czuć się w ten sposób	64,4	16,5	11,7	5,2	2,2
	Żeby być na haju	77,7	10,3	6,2	3,9	2,1
	Dzięki temu spotkania towarzyskie są bardziej zabawne	42,1	15,7	22,5	14,0	5,6
	Dopasować się do grupy	75,0	14,5	5,9	3,4	1,2
	Uatrakcyjnić imprezy i uroczystości	42,6	18,1	22,4	12,7	4,2
	Żeby zapomnieć o swoich problemach	72,6	10,3	9,7	4,8	2,5
	To jest fajne	67,9	15,3	10,5	4,0	2,3
	Żeby być lubianym	86,6	8,4	2,7	1,1	1,2
	Żeby nie czuć się pominięty	83,7	9,6	3,6	1,7	1,3

Dostępność substancji psychoaktywnych

Aby zbadać dostępność poszczególnych substancji psychoaktywnych prosiliśmy respondentów o oszacowanie, na ile trudne byłoby dla nich zdobycie każdej z nich, gdyby tego chcieli. Skala odpowiedzi wyznaczona była przez dwie skrajne możliwości: „Niemożliwe” oraz „Bardzo łatwe”. Pozostawiono też możliwość odpowiedzi „nie wiem”. Ocenie badanych poddano dostępność papierosów, e-papierosów, fajki wodnej, napojów alkoholowych, leków uspokajających i nasennych, substancji wziewnych oraz poszczególnych środków nielegalnych. Pełen rozkład odpowiedzi uczniów przedstawia tabela 55.

Należy zwrócić uwagę, że w ocenach respondentów poziom dostępności napojów alkoholowych jest wysoki. Uczniowie ze starszej kohorty, a więc młodzież w wieku 17-18 lat, uznali za bardzo łatwe do zdobycia: piwo – 61,3% uczniów, wino – 55,7% uczniów i wódkę – 54% uczniów. Jedynie niewielki odsetek tej grupy badanych uznał za niemożliwe do zdobycia piwo (3,7%), wino (4,3%) i wódkę (4,9%). Trudność w zdobyciu sprawiłyby tylko stosunkowo mało znane napoje alkoholowe; cydr byłby łatwy do zdobycia dla 34,9% uczniów, a alcopops dla 34,1% uczniów. Młodzież deklaruje podobny poziom dostępu do tytoniu. Za bardzo łatwy do zdobycie uznało go 51,1% 17-18 latków, za niemożliwy do zdobycie – jedynie 2,4%. Dostęp do e-papierosów został oceniony jako jeszcze łatwiejszy. Za bardzo łatwe do zdobycia ocenia je ponad 56% badanych. Natomiast zdobycie fajki wodnej jest bardzo łatwe w ocenie jedynie co piątego nastolatka (20,8%). Można zauważyć, że większość badanych nie ma dużych trudności z dostępem do napojów alkoholowych i tytoniu, mimo że według polskiego prawa sprzedaż i podawanie używek nieletnim jest zabroniona.

Trochę niższą dostępność do wyrobów tytoniowych i napojów alkoholowych zaobserwować można wśród młodszych respondentów. Odpowiedź „Bardzo łatwe” padła w przypadku papierosów ze strony 33,5% młodzieży w wieku 15-16 lat, w przypadku piwa – 41% wina – 29,8% i wódki 33,1%. Podobnie jak w

młodszej grupie, największą trudność w zdobyciu sprawiłyby stosunkowo mało znane napoje alkoholowe; cydr byłby łatwy do zdobycia dla 12,4% uczniów, a alcopops dla 11,1% uczniów. Jedynie niewielki odsetek tej grupy badanych uznał za niemożliwe do zdobycia: tytoń – 6%, piwo – 7,4%, wino – 9,7% i wódkę – 13,7%. Dostępność e-papierosów w tej grupie respondentów również została oceniona wyżej niż w przypadku tradycyjnych papierosów. Około 40% 15-16 latków ocenia je jako bardzo łatwe do zdobycia. Natomiast jedynie nieco ponad 8% badanych z tej grupy ocenia jako bardzo łatwy dostęp do fajki wodnej.

Tabela 55. Ocena dostępności poszczególnych substancji

Kohorta		Nie możliwe	Bardzo trudne	Dosyć trudne	Dosyć łatwe	Bardzo łatwe	Nie wiem
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Papierosy	6,0	6,8	11,4	26,0	33,5	16,2
	E-papierosy	7,8	7,3	8,3	24,8	39,8	12,0
	Fajka wodna	19,2	11,7	15,9	11,9	8,3	33,1
	Piwo	7,4	6,5	10,4	24,5	41,0	10,2
	Cydr	13,4	10,1	12,6	12,0	12,4	39,5
	Alcopops	14,6	14,6	14,1	14,7	11,1	30,9
	Wino	9,7	9,2	12,6	24,0	29,8	14,7
	Wódka	13,7	9,8	9,6	21,7	33,1	12,2
	Marihuana lub haszysz	27,6	14,8	13,0	16,3	9,7	18,7
	Amfetamina	36,6	17,5	11,4	8,9	4,0	21,5
	Metamfetamina	36,0	18,6	11,5	7,2	4,6	22,2
	Leki uspokajające lub nasenne	20,8	8,0	10,2	24,3	20,4	16,3
	Ecstasy	35,5	15,4	11,8	7,3	3,9	26,0
	Kokaina	36,5	17,1	10,7	8,4	4,9	22,4
	Heroina	37,8	17,4	11,3	6,9	3,4	23,3
	Dopalacze	36,0	15,0	10,5	9,7	5,6	23,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Papierosy	2,4	3,7	6,2	25,4	51,1	11,2
	E-papierosy	3,9	3,3	6,3	22,1	56,5	7,8
	Fajka wodna	10,8	7,9	13,4	16,7	20,8	30,4
	Piwo	3,7	2,8	5,6	20,4	61,3	6,2
	Cydr	6,1	4,9	8,6	17,0	34,9	28,3
	Alcopops	6,6	5,1	11,3	19,6	34,1	23,3
	Wino	4,3	3,6	8,0	20,0	55,7	8,4
	Wódka	4,9	5,1	8,5	19,7	54,0	7,7
	Marihuana lub haszysz	16,2	10,4	15,6	24,4	12,5	20,9
	Amfetamina	31,6	18,9	13,9	7,6	4,6	23,5
	Metamfetamina	31,9	18,7	14,4	7,1	4,4	23,5
	Leki uspokajające lub nasenne	14,8	8,8	12,0	29,2	20,6	14,6
	Ecstasy	30,5	17,8	13,6	7,3	5,3	25,5
	Kokaina	31,4	20,0	12,7	7,5	4,5	24,0

Heroina	32,2	19,8	13,5	5,9	4,2	24,3
Dopalacze	32,2	17,9	13,6	7,4	5,4	23,5

Kwestia dostępu do leków uspokajających i nasennych okazała się trudniejsza do oceny. Na to pytanie odpowiedzi „Nie wiem” udzielił mniej więcej co szósty badany. Dostęp do tych leków jest też zdaniem młodzieży znacznie trudniejszy. Bardzo łatwo byłoby je dostać 20,4% respondentów z młodszej grupy i 20,6% starszych uczniów, niemożliwe do zdobycia byłoby to dla 20,8% badanych w pierwszej grupie i dla 14,8% w drugiej.

Należy odnotować, że dostępność substancji nielegalnych oceniana jest niżej. Odsetki uczniów młodszych, którzy uważają je za niemożliwe do zdobycia wahają się od 27,6% w przypadku konopi indyjskich do 37,8% w przypadku heroiny. Odsetki młodzieży z klas pierwszych stwierdzającej, że byłoby jej bardzo łatwo dostać poszczególne substancje wahają się od 9,7% w przypadku konopi indyjskich do 3,4% w przypadku heroiny.

W starszej kohorcie badani w przypadku większości substancji nielegalnych w podobnym odsetku co młodszy uczniowie uznają je za bardzo łatwe do zdobycia.

Zapytaliśmy również badanych, jak oceniają dostępność dopalaczy. Uczniowie z obu kohort w dość niskim odsetku uważają tę substancję za łatwą do zdobycia. Jedynie 5,6% pierwszoklasistów oraz 5,4% trzecioklasistów uważa je za bardzo łatwe do zdobycia.

Na koniec trzeba zwrócić uwagę na bardzo wysokie odsetki badanych, którzy nie potrafili oszacować swoich możliwości w zakresie dostępu do substancji nielegalnych. Najmniej badanych miało trudności z oceną dostępu do marihuany i haszyszu (ok. 18-20%), najwięcej z oceną dostępu do ecstasy (mniej więcej co czwarty badany). Te relatywnie wysokie odsetki badanych, którzy wybrali odpowiedź „Nie wiem” wskazują na znaczącą frakcję osób do tego stopnia nie zainteresowanych substancjami nielegalnymi, że nie potrafiących nawet wyobrazić sobie skali trudności w zdobyciu tego typu środków.

Tabela 56. Ocena dostępu do poszczególnych substancji jako bardzo łatwy

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Papierosy	33,5	37,8
	E-papierosy	39,8	46,9
	Fajka wodna	8,3	12,0
	Piwo	41,0	44,2
	Cydr	12,4	16,7
	Alcopops	11,1	17,4
	Wino	29,8	34,9
	Wódka	33,1	35,9
	Marihuana lub haszysz	9,7	14,8
	Amfetamina	4,0	6,7
	Metamfetamina	4,6	6,7
	Leki uspokajające lub nasenne	20,4	24,5
	Ecstasy	3,9	6,9
	Kokaina	4,9	7,7
	Heroina	3,4	6,6
	Dopalacze	5,6	8,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Papierosy	51,1	63,8
	E-papierosy	56,5	68,9
	Fajka wodna	20,8	30,3
	Piwo	61,3	73,3
	Cydr	34,9	50,9
	Alcopops	34,1	51,2
	Wino	55,7	69,1
	Wódka	54,0	67,8
	Marihuana lub haszysz	12,5	20,5
	Amfetamina	4,6	6,5
	Metamfetamina	4,4	6,4
	Leki uspokajające lub nasenne	20,6	26,8
	Ecstasy	5,3	6,9
	Kokaina	4,5	6,8

Heroina	4,2	5,3
Dopalacze	5,4	6,8

W tabeli 56. przedstawiono porównanie ocen dostępu do poszczególnych substancji w województwie świętokrzyskim i w kraju ogółem. Dane pokazują, że respondenci z terenu województwa w niższych odsetkach mają poczucie dużej dostępności do substancji legalnych i nielegalnych w porównaniu do swoich rówieśników z populacji generalnej.

Odpowiedzi na pytanie o to, czy badanemu kiedykolwiek proponowano jakieś substancje psychoaktywne dostarczyły innego wskaźnika dostępności. W massmediach ciągle wiele mówi się o agresywnym rozwoju rynku substancji nielegalnych i ich marketingu wśród uczniów. Intencją pytania o propozycje była weryfikacja tych doniesień. Badanym przedstawiono listę środków legalnych i nielegalnych i proszono o zaznaczenie tych, które w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem ktokolwiek im proponował. Rozkład odpowiedzi zawarty w tabeli 57 wskazuje na podobne prawidłowości jak przy używaniu poszczególnych substancji.

Najczęściej proponowanym młodzieży środkiem jest bez wątpienia alkohol. Z propozycjami dotyczącymi substancji nielegalnych spotykają się mniej liczne frakcje badanych i stosunkowo najczęściej dotyczą one konopi. Otrzymało je chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy 16,3% uczniów z klas młodszych i 20,3% uczniów klas starszych. Odsetki uczniów, którym proponowano amfetaminę wynosiły w przypadku piętnastolatków – 4,5% i siedemnastolatków – 3,2%. Leki uspokajające i nasenne, proponowane były podobnym odsetkom młodzieży z grupy młodszej i starszej (odpowiednio 9% i 8%).

Zwraca uwagę wysoki odsetek uczniów, którzy spotykali się z propozycjami alkoholu nielegalnie wytworzonego domowym sposobem, czyli bimbru. W młodszej grupie z taką ofertą spotkało się 17,2% badanych, w starszej zaś – 26,4%.

Tabela 57. Ekspozycja na propozycje poszczególnych substancji

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	52,9	58,8
	Wino	30,0	34,8
	Wódka	43,8	48,3
	Marihuana lub haszysz	16,3	20,3
	LSD	3,4	5,6
	Amfetamina	4,5	6,5
	Leki uspokajające lub nasenne	9,0	11,6
	Crack	3,1	5,0
	Kokaina	4,5	6,7
	Ecstasy	3,1	5,4
	Heroina	2,8	5,2
	Sterydy anaboliczne	3,9	6,1
	Polska heroina (kompot)	4,2	5,0
	Bimber	17,2	15,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	76,3	80,8
	Wino	50,8	61,0
	Wódka	69,0	77,8
	Marihuana lub haszysz	20,3	27,5
	LSD	3,1	4,8
	Amfetamina	3,2	5,0
	Leki uspokajające lub nasenne	8,0	10,3
	Crack	2,8	3,1
	Kokaina	3,8	4,6
	Ecstasy	3,5	4,4
	Heroina	2,3	3,5
	Sterydy anaboliczne	4,9	5,1
	Polska heroina (kompot)	3,0	3,4
	Bimber	26,4	28,7

Ekspozycja uczniów z województwa świętokrzyskiego na propozycje poszczególnych substancji jest niższa do tej obserwowanej na terenie całego kraju. Jedynie w młodszej kohorcie odnotowano większą ekspozycję na bimbler w porównaniu z 15-16 latkami z populacji generalnej.

Odsetki badanych, którzy pili poszczególne napoje alkoholowe w takich miejscach, jak pub, bar, kawiarnia, restauracja czy dyskoteka są nieco wyższe niż analogiczne odsetki dokonujących zakupów w sklepach sprzedających na wynos (tabele 58 i 60).

Zarówno wśród młodszej, jak i w starszej kohorcie badani w największym odsetku pili piwo, w nieco mniejszym wódkę, a najmniejszym wino. Wyniki te pozostają w zgodzie zarówno z rankingiem popularności poszczególnych napojów, jak i z rankingiem napojów kupowanych na wynos.

Tabela 58. Picie napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w miejscach publicznych - pub, bar, kawiarnia, restauracja, dyskoteka (województwo świętokrzyskie)

Kohorta		Nie piłem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	73,8	13,9	6,1	3,1	1,5	1,6
	Wino	86,2	9,2	2,3	1,1	0,2	1,0
	Wódka	80,4	9,8	5,0	2,5	0,9	1,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	53,6	27,7	10,1	5,4	1,7	1,5
	Wino	75,8	16,8	5,1	1,5	0,2	0,5
	Wódka	62,8	20,9	8,7	5,0	1,5	1,0

Tabela 59. Picie napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w miejscach publicznych - pub, bar, kawiarnia, restauracja, dyskoteka (Polska)

Kohorta		Nie piłem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	70,0	16,2	6,7	3,1	1,4	2,6
	Wino	83,7	9,8	3,1	1,4	0,5	1,6
	Wódka	75,5	12,8	5,5	2,5	1,3	2,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	49,4	24,3	13,8	6,6	3,2	2,8
	Wino	68,8	19,9	6,5	2,7	0,6	1,5
	Wódka	51,5	24,3	13,0	6,6	2,2	2,4

Mniej uczniów z województwa świętokrzyskiego piło napoje alkoholowe w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w miejscach publicznych, niż miało to miejsce na terenie całego kraju. Różnice te są jednak niewielkie.

W tabeli 59 zestawiono dane dotyczące zakupów napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Odsetki badanych z młodszej kohorty, którzy dokonywali zakupu poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni są niższe niż analogiczne odsetki wśród badanych ze starszej grupy. Większość badanych dokonujących zakupów wina bądź wódki robiła to 1-2 razy w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Trochę inaczej jest z piwem. Wprawdzie tu również największa frakcja badanych dokonywała zakupów 1-2 razy, ale dość znaczna jest też frakcja kupujących ten napój 3-5 razy w tym czasie.

Tabela 60. Zakupy napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (województwo świętokrzyskie)

Kohorta		Nie kupował	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	81,8	9,7	4,2	2,5	0,7	1,1
	Wino	92,6	4,4	1,7	0,3	0,4	0,6
	Wódka	84,9	8,4	2,9	1,8	0,8	1,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	62,5	21,0	8,7	4,4	1,5	1,9
	Wino	85,4	10,9	2,1	0,6	0,3	0,8
	Wódka	77,4	14,1	4,3	2,3	0,6	1,4

Tabela 61. Zakupy napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (Polska)

Kohorta		Nie kupował	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	80,8	9,8	4,1	1,9	0,9	2,4
	Wino	91,6	4,5	1,3	0,8	0,4	1,5
	Wódka	84,5	7,6	3,3	1,4	1,0	2,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	57,3	20,2	11,9	4,9	2,6	3,2
	Wino	80,0	12,4	4,3	1,1	0,7	1,5
	Wódka	68,8	17,2	7,0	3,5	1,5	2,1

Porównując dane uzyskane na poziomie województwa do próby ogólnopolskiej to okazuje się, że mniej uczniów z obu kohort z tego terenu kupowało napoje alkoholowe w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, niż miało to miejsce na terenie całego kraju.

Uczniowie zostali także zapytani o to, czy spotkali się z odmową sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek (tabela 62). W młodszej kohorcie największy odsetek uczniów spotkał się z odmową sprzedaży piwa 1-2 razy (5,8%), a 2,3% badanych nie mogło zakupić piwa z powodu odmowy więcej niż 10 razy. Uczniowie ze

starszej kohorty również najczęściej spotykali się z odmową sprzedaży piwa 1-2 razy (8,8%), 10 razy lub więcej odmówiono zakupu 1,9% badanych. W przypadku odmów sprzedaży wina i wódki odsetki badanych, którzy mieli takie doświadczenie 1-2 razy są nieco niższe.

Tabela 62. Odmowy sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek (województwo świętokrzyskie)

Kohorta		Nie kupował/ Nie było odmowy	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	89,3	5,8	1,8	0,7	1,2	1,1
	Wino	93,8	2,3	1,4	0,6	0,7	1,2
	Wódka	88,8	5,1	2,5	1,0	0,9	1,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	86,0	8,8	2,6	0,6	0,5	1,4
	Wino	92,8	4,0	1,5	0,4	0,1	1,1
	Wódka	88,5	6,9	1,8	1,3	0,4	1,1

Tabela 63. Odmowy sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek (Polska)

Kohorta		Nie kupował/ Nie było odmowy	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	88,9	5,8	1,7	1,4	0,4	1,8
	Wino	92,9	2,7	1,3	0,8	0,5	1,9
	Wódka	88,9	5,3	1,5	1,5	0,8	2,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	88,1	7,1	2,0	1,0	0,6	1,3
	Wino	92,9	3,7	1,2	0,6	0,6	1,0
	Wódka	88,3	6,3	2,0	1,0	0,8	1,6

Częstotliwość odmów sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek pozostaje na nieco niższym poziomie w województwie świętokrzyskim niż wśród uczniów z populacji generalnej.

Kolejne pytanie mające za zadanie uszczegółowienie wiedzy na temat dostępności substancji psychoaktywnych dotyczyło przetworów konopi i sondowało znajomości miejsc, gdzie można te substancje łatwo nabyć (tabela 64).

Większość respondentów orientuje się, gdzie można kupić marihuanę lub haszysz. Odsetek badanych znających takie miejsca jest wyższy wśród starszej młodzieży (33,4%) niż młodszej (30,7%). Uczniowie z młodszej kohorty najczęściej wymieniali w tym kontekście ulicę i park (17,1%), mieszkanie dealera (10,1%), szkołę (9,1%), internet (8,7%) oraz dyskotekę i bar (3,9%). Uczniowie ze starszej kohorty także najczęściej wspominali o ulicy i parku (18,6%), a następnie – o mieszkaniu dealera (13,4%), szkole (9,6%), internecie (8,2%) oraz dyskotece lub barze (3,2%).

Tabela 64. Miejsca, gdzie można łatwo kupić marihuanę lub haszysz

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie znam takich miejsc	69,3	62,7
	Ulica, park	17,1	19,7
	Szkoła	9,1	11,9
	Dyskoteka, bar	3,9	6,0
	Mieszkanie dealera	10,1	12,1
	Internet	8,7	10,9
	Inne miejsce	11,5	14,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie znam takich miejsc	66,6	56,5
	Ulica, park	18,6	22,0
	Szkoła	9,6	14,3
	Dyskoteka, bar	3,2	5,0
	Mieszkanie dealera	13,4	17,4
	Internet	8,2	15,9
	Inne miejsce	14,8	14,7

Odsetek respondentów, którzy orientują się, gdzie można kupić marihuanę lub haszysz jest niższy w województwie świętokrzyskim niż na terenie całego kraju.

Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych

Używanie substancji psychoaktywnych, zarówno legalnych, takich jak napoje alkoholowe czy tytoń, jak i nielegalnych, takich jak narkotyki, niesie za sobą ryzyko pojawienia się szkód zdrowotnych i społecznych. Ryzyko to jest szczególnie duże, gdy po te substancje sięgają ludzie bardzo młodzi, nie świadomi tego, co może im grozić. Pewne znaczenie profilaktyczne może tu mieć wiedza na temat wielorakich niebezpieczeństw związanych z ich używaniem. Nie tylko dlatego, że uświadomienie sobie ryzyka skłaniać powinno do ograniczania konsumpcji, ale również dlatego, że stwarza ono szansę zadbania o jak największe zminimalizowanie niebezpieczeństwa powikłań. Zobaczmy, zatem na ile młodzież zdaje sobie sprawę z ryzyka związanego z używaniem różnych substancji.

Przedstawiliśmy badanym listę środków legalnych i nielegalnych i poprosiliśmy, aby na czterostopniowej skali od „nie ma ryzyka” do „duże ryzyko” ocenili ryzyko zaszkodzenia sobie w wyniku używania każdego z nich. W przypadku większości substancji pytano osobno o ryzyko związane z podejmowaniem prób oraz ryzyko wynikające z regularnego używania. Tylko przy napojach alkoholowych, traktowanych zresztą łącznie oraz przy konopiach wprowadzono trzy poziomy nasilenia używania. W przypadku alkoholu odpowiadają one trzem stylom picia tj.: „małe ilości jednorazowo ale często”, „duże ilości jednorazowo ale rzadko” oraz „dużo jednorazowo i często”. W odniesieniu do przetworów konopi trzy poziomy używania odpowiadają eksperymentowaniu, używaniu okazjonalnemu i używaniu regularnemu. Pełne rozkłady odpowiedzi uczniów zestawiono w tabeli poniżej.

Tabela 65. Ocena ryzyka związanego z używaniem poszczególnych substancji

Kohorta		Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Pałą papierosy od czasu do czasu	8,4	36,3	35,4	13,2	6,6
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	4,1	3,0	13,6	73,9	5,4
	Próbują 1 raz lub 2 razy elektronicznych papierosów	23,2	43,0	17,2	9,1	7,5
	Używają codziennie elektronicznych papierosów	5,1	7,3	29,1	51,9	6,6
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	5,5	17,9	32,8	36,3	7,5
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	4,3	3,1	14,2	71,5	6,9
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	3,8	4,7	17,0	64,9	9,7
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	10,2	22,0	22,6	31,5	13,7
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	5,8	13,3	30,2	38,3	12,4
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	3,9	3,5	11,0	70,2	11,4
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	5,0	13,7	25,6	36,7	19,0
	Biorą ecstasy regularnie	2,9	2,2	7,5	70,2	17,2
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	4,4	10,4	24,3	45,5	15,4
	Biorą amfetaminę regularnie	3,0	2,0	4,4	77,3	13,4
	Próbują 1 raz lub 2 razy syntetycznych kannabinoidów	4,1	10,0	22,4	40,2	23,2
	Biorą syntetyczne kannabinoidy regularnie	2,9	2,0	4,9	68,8	21,5
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalaczy	10,2	19,2	28,0	32,4	10,2
	Starsza kohorta (17-18 lat)					

	Biorą dopalacze regularnie	6,5	1,7	3,3	79,8	8,8
--	----------------------------	-----	-----	-----	------	-----

Kohorta		Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem
Starsza kohorta (17-18 lat)	Pałą papierosy od czasu do czasu	7,4	36,3	38,4	14,2	3,6
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	3,0	3,8	13,3	76,7	3,2
	Próbują 1 raz lub 2 razy elektronicznych papierosów	24,3	44,3	18,3	8,5	4,5
	Używają codziennie elektronicznych papierosów	4,9	8,6	28,6	53,7	4,1
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	6,8	15,7	29,9	43,1	4,6
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	3,9	3,9	13,5	72,9	5,8
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	3,8	5,0	19,6	65,0	6,7
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	14,4	25,8	17,5	31,9	10,3
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	7,5	18,8	27,5	36,8	9,4
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	4,6	3,4	13,6	69,5	8,8
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	5,6	10,5	20,9	46,2	16,8
	Biorą ecstasy regularnie	3,3	1,2	5,0	75,5	15,0
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	4,1	7,5	16,9	58,6	12,9
	Biorą amfetaminę regularnie	3,5	,8	2,3	82,6	10,7
	Próbują 1 raz lub 2 razy syntetycznych kannabinoidów	4,5	8,4	15,6	51,9	19,7
	Biorą syntetyczne kannabinoidy regularnie	3,8	1,2	4,6	71,9	18,5
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalaczy	9,0	16,2	23,0	44,1	7,7

	Biorą dopalacze regularnie	6,3	1,0	2,4	83,5	6,8
--	----------------------------	-----	-----	-----	------	-----

Zdecydowana większość uczniów dostrzega ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Tylko bardzo nieliczni stwierdzają, że ich używanie nie jest związane z żadnym negatywnym następstwem. Stosunkowo najwięcej takich odpowiedzi padło przy eksperymentowaniu z paleniem elektronicznych papierosów (23,2%) oraz marihuaną lub haszyszem (10,2%) jak również przy eksperymentowaniu z dopalaczami (10,2%).

Jednak regularne palenie papierosów w ilości co najmniej jednej paczki dziennie lub regularne palenie marihuany lub haszyszu traktowane jest jako zachowanie bardzo ryzykowne. Analiza rozkładów odpowiedzi wskazuje na nasilenie używania jako główne źródło zróżnicowania ryzyka, w mniejszym stopniu rolę tę pełni rodzaj substancji. Jest tak zarówno w młodszej kohorcie jak i wśród starszych uczniów. Eksperymentowanie z tak niebezpiecznym narkotykami, jak ecstasy traktowane jest w sumie jako mniej ryzykowne niż regularne palenie papierosów lub regularne używanie przetworów konopi. Ryzyko związane z poszczególnymi substancjami jest jednak również różnicowane przez badanych, chociaż, jak się wydaje, w mniejszym stopniu. Jeśli wziąć pod uwagę tylko odsetki respondentów wybierających odpowiedź „duże ryzyko”, to na poziomie eksperymentowania za najbardziej groźną w opiniach badanych uznać można amfetaminę (45,5% w młodszej grupie i 58,6% w starszej grupie). W przypadku przetworów konopi odsetki te są wyraźnie niższe – 31,5% w młodszej kohorcie i 31,9% w starszej kohorcie. Na poziomie regularnego używania największe odsetki badanych za obarczone dużym ryzykiem także uznały używanie amfetaminy (77,3% wśród młodszych uczniów, 82,6% wśród starszych uczniów). Trzeba jednak dodać, że regularne palenie tytoniu oceniane było jako obarczone dużym ryzykiem przez niewiele mniejszą frakcję badanych.

Poprosiliśmy także badanych o ocenę ryzyka związanego z używaniem dopalaczy. Eksperymentowanie z tą substancją uznało za bardzo ryzykowne 32,4% uczniów z młodszej kohorty i 44,1% starszej młodzieży. Regularne

używanie dopalaczy jest związane z dużym ryzykiem dla około 80% badanych w obu kohortach. Warto zauważyć, że w obu kohortach regularne używanie dopalaczy jest uważane za bardzo ryzykowne przez większy odsetek badanych niż ma to miejsce w przypadku ecstasy. Eksperymentowanie z syntetycznymi kannabinoidami było obarczone dużym ryzykiem w ocenie połowy respondentów (40,2% z młodszej grupy i 51,9% ze starszej). Z kolei regularne używanie tych dopalaczy było oceniane jako bardzo ryzykowne przez 68,8% pierwszoklasistów oraz 71,9% trzecioklasistów.

Oceniając ryzyko związane z różnymi stylami picia napojów alkoholowych, za najbardziej niebezpieczny model młodzież uznała częste picie w dużych ilościach. Na drugim miejscu znalazło się rzadsze picie w dużych ilościach, a na trzecim częstsze picie, ale w mniejszych ilościach. W starszej kohorcie różnice między tymi dwoma ostatnimi stylami picia są jednak mniejsze niż różnica między częstym picciem w dużych ilościach, a pozostałymi stylami. Warto także zauważyć, że odsetki badanych uznających palenie marihuany lub haszyszu od czasu do czasu za czynność obarczoną dużym ryzykiem są wyraźnie niższe od odsetków badanych traktujących częste picie dużych ilości napojów alkoholowych jako bardzo ryzykowne. Oznacza to, że młodzież nie traktuje okazjonalnego używania przetworów konopi jako czegoś, co jest dużo bardziej ryzykowne niż intensywne picie napojów alkoholowych lub tzw. „binge drinking”.

Można stwierdzić, że oceny poszczególnych substancji dokonywane przez uczniów z obu poziomów nauczania niewiele różnią się między sobą.

Dane na temat postrzegania ryzyka szkód w efekcie używania substancji psychoaktywnych prowadzą do wniosku, że młodzież jest dość dobrze zorientowana w skali zagrożeń. Nie ulega też ona stereotypom nadal obecnym wśród części starszego pokolenia, według których pojedyncze eksperymenty z narkotykami budzą znacznie większe zagrożenie niż częste używanie w dużych ilościach substancji legalnych, takich jak alkohol czy tytoń.

Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych

Odpowiedzi na pytanie o to, ile osób spośród przyjaciół respondenta używa substancji psychoaktywnych dostarczają uzupełniającego wskaźnika rozpowszechnienia używania tych środków przez młodzież. Wprawdzie z odpowiedzi respondentów nie można w prosty sposób wyliczyć liczby osób używających poszczególnych środków, ale mogą one w pewnym stopniu pełnić rolę kontrolną wobec oszacowań uzyskanych na podstawie informacji dotyczących używania tych substancji przez respondentów. Wskaźnik rozpowszechnienia używania substancji w najbliższym otoczeniu badanych można też z pewnymi zastrzeżeniami interpretować jako wskaźnik ryzyka sięgania po te substancje. Znaczne rozpowszechnienie substancji wśród przyjaciół respondenta może zwiększać szanse na to, że będzie on ich używał. Rozkłady odpowiedzi na to pytanie o to, ilu zdaniem respondenta jego przyjaciół używa poszczególnych substancji psychoaktywnych zawiera tabela 66. Badani na to pytanie odpowiadali przy użyciu skali której krańce wyznaczane były przez odpowiedzi: „nikt” i „wszyscy”.

Przedstawione w tabeli rozkłady odpowiedzi potwierdzają znaczne rozpowszechnienie używania przez młodzież substancji legalnych, przede wszystkim alkoholu i tytoniu. W klasach młodszych tylko ok. 17-21% uczniów nie ma wśród przyjaciół nikogo, kto piłby lub palił. W klasach starszych analogiczne odsetki oscylują w okolicach 10%. Jednocześnie w klasach młodszych 28,5% badanych twierdzi, że co najmniej większość ich przyjaciół pali i 22,2% twierdzi, że większość pije. W klasach starszych takich respondentów było odpowiednio 29,1% i 41,2%. Znacznie mniej rozpowszechnione jest wśród przyjaciół respondentów zjawisko częstego upijania się, 45,3% badanych w klasach pierwszych i 28,1% w wyższych klasach nie przyjaźni się z nikim, kto by się upijał. Odsetek pierwszoklasistów, których przyjaciele wszyscy lub w większości upijają się wynosi 10,4%, a analogiczny odsetek wśród uczniów starszych – 13,3%.

W klasach młodszych 30,7% młodych ludzi przyjaźni się z osobami palącymi konopie, w klasach starszych – 40,7%. Zdecydowanie rzadziej badani mają do czynienia z osobami używającymi innych substancji. Zarówno w klasach młodszych jak starszych przeważająca większość badanych twierdzi, że nikt z przyjaciół nie używa tych środków. Zgodnie z oczekiwaniami rozpowszechnienie używania poszczególnych substancji psychoaktywnych innych niż alkohol w otoczeniu respondentów nie jest jednakowe.

Tabela 66. Ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród przyjaciół

Kohorta		Nikt	Kilka osób	Sporo	Większość	Wszyscy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	palą papierosy	17,8	34,0	19,7	23,8	4,7
	pije napoje alkoholowe	21,1	34,9	21,9	17,5	4,7
	upija się	45,3	30,8	13,5	7,6	2,9
	pali marihuanę lub haszysz	69,3	23,3	4,7	1,8	0,9
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	80,8	13,7	3,4	1,1	0,9
	bierze ecstasy	89,8	7,1	1,8	0,6	0,8
	używa środków wziewnych	88,4	8,2	1,7	0,9	0,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	palą papierosy	12,3	31,9	26,7	25,1	4,0
	pije napoje alkoholowe	8,0	24,3	26,5	33,6	7,6
	upija się	28,1	36,4	22,3	11,4	1,9
	pali marihuanę lub haszysz	59,3	30,5	6,5	3,0	0,8
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	80,8	15,0	2,5	0,9	0,8
	bierze ecstasy	90,4	7,8	1,0	0,1	0,8
	używa środków wziewnych	93,0	5,3	0,8	0,1	0,9

Relatywnie najczęściej spotykamy tu leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez przepisu lekarza. Do posiadania wśród przyjaciół osób przyjmujących takie leki w ten sposób przyznało się 19,2% badanych w młodszej grupie i tyle samo starszych uczniów. Wśród pierwszoklasistów na drugim miejscu są środki wziewne (11,6%), a na trzecim ecstasy (10,2%). W grupie uczniów z klas trzecich 9,6% badanych ma przyjaciół używających ecstasy zaś 7% – środki wziewne.

Rodzice a używanie substancji przez młodzież

Wśród różnych instytucji odpowiedzialnych za wychowanie młodego pokolenia najważniejsza rola zdaje się przypadać rodzinie. Także w kwestii używania substancji rodzina, a szczególnie rodzice, mogą mieć decydujący wpływ. Przyzwolenie ze strony rodziców lub brak zainteresowania stosunkiem dzieci do alkoholu i innych substancji może sprzyjać ich używaniu przez młodych ludzi a odpowiednio realizowana strategia wychowawcza może zapobiec podejmowaniu i ponawianiu doświadczeń z substancjami. Doniosłość profilaktycznej roli rodziny podkreślana była przez większość dorosłych badanych w ogólnopolskich badaniach ankietowych zrealizowanych w 2002 r. z inicjatywy Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii i Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz powtórzonych w 2006 r. i 2010 r. przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.

W referowanym tu badaniu kwestii stosunku rodziców do picia poświęcono pytanie, które dotyczyło przyzwolenia na picie napojów alkoholowych. Badani byli proszeni o odpowiedź na pytanie, czy ich rodzice pozwalają im pić napoje alkoholowe. Wyniki zestawiono w tabeli 67.

Większość badanych pierwszoklasistów deklaruje brak zgody rodziców na picie przez nich alkoholu. 59,4% badanych twierdzi, że na takie zachowanie nie pozwala im ojciec, a 63,3%, że zgody nie wyraża matka. Tylko ok. 24-26% badanych ma pełne przyzwolenie ze strony rodziców.

W klasach starszych mniejsze frakcje badanych deklarują brak przyzwolenia – 28% ze strony ojca i 30,2% ze strony matki. Około dwukrotnie wyższe niż wśród uczniów młodszych, odsetki uczniów starszych mają pozwolenie na picie także bez obecności rodziców (ok. 41-47%).

Porównanie wyników uzyskanych w województwie świętokrzyskim z wynikami w całym kraju wskazuje, że rodzice z tego województwa częściej nie zgadzają się na picie ich dzieci niż rodzice dzieci z populacji generalnej. Prawdopodobnie tę można zaobserwować na obu poziomach nauczania.

Tabela 67. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (województwo świętokrzyskie)

Kohorta		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	59,4	21,6	4,4	14,6
	Matka	63,3	20,4	4,3	12,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	28,0	16,3	25,6	30,1
	Matka	30,2	19,2	27,4	23,1

Tabela 68. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Polska)

Kohorta		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	56,2	20,2	6,3	17,2
	Matka	59,2	21,4	5,7	13,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	18,4	13,1	42,8	25,6
	Matka	18,8	14,1	45,8	21,3

Brak zgody rodziców na picie napojów alkoholowych jest zróżnicowany ze względu na płeć. W młodszej kohorcie zdecydowanie częściej ojcowie i matki chłopców nie zgadzali się na konsumpcję alkoholu, niż miało to miejsce w przypadku dziewcząt. Takie wyniki mogą być efektem przekonania rodziców o bardziej ryzykownym sposobie picia alkoholu przez chłopców, które może prowadzi do częstszych prób wyeliminowania takiego zachowania w ogóle.

W starszej kohorcie było podobnie. To rodzice chłopców częściej nie zgadzali się na picie w ich obecności. W tej grupie dziewczynki znacznie częściej niż chłopcy mogli pić alkohol również bez obecności rodziców.

Tabela 69. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Chłopcy, województwo świętokrzyskie)

Kohorta		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	62,8	20,4	4,5	12,3
	Matka	68,8	17,0	3,8	10,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	32,1	13,3	24,2	30,3
	Matka	34,3	14,8	25,9	25,0

Tabela 70. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Dziewczęta, województwo świętokrzyskie)

Kohorta		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	55,6	23,2	4,2	17,0
	Matka	56,9	24,5	4,9	13,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	23,1	20,2	27,4	29,4
	Matka	25,3	25,0	29,0	20,7

Korzystanie z internetu i gier wideo

W badaniu poruszono kwestie korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook czy Skype (tabela 71). W młodszej grupie mniej więcej co drugi (odpowiedzi zdecydowanie tak i raczej tak; 47,3%) badany twierdzi, że spędza za dużo czasu w tych mediach, około 35% jest zdania, że jego rodzice uważają, że poświęca na tą aktywność za dużo czasu, a co siódmy (15,7%) ma zły humor, jeśli nie ma dostępu do tych mediów.

W starszej grupie jest podobnie, przy czym nieco niższy odsetek osób uważa, że ich rodzice są przekonani, że spędzają za dużo czasu w mediach społecznościowych (29%).

Tabela 71. Symptomy nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook, Skype (województwo świętokrzyskie).

Kohorta		Zdecydo- wnie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydo- wnie nie
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	20,3	27,0	22,7	17,5	12,4
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	5,8	9,8	22,1	33,1	29,2
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	14,5	20,2	16,8	27,7	20,9
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	22,8	28,2	18,3	18,7	11,9
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	5,4	6,1	22,0	34,4	32,1
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	12,6	16,5	18,2	26,5	26,3

Tabela 72. Symptomy nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook, Skype (Polska).

Kohorta		Zdecydo- wnie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydo- wnie nie
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	23,7	26,9	22,3	16,3	10,9
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	6,7	9,9	22,2	32,1	29,1
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	16,3	21,0	18,8	23,6	20,3
II klasy szkół ponadgimna- zjalnych	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	27,6	27,6	19,7	15,8	9,2
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	4,6	9,4	21,8	34,9	29,3
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	12,4	19,6	17,5	26,8	23,8

Nie odnotowano istotnych różnic w zakresie występowania symptomów nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook czy Skype wśród uczniów w województwie świętokrzyskim i w kraju ogółem. Ta prawidłowość dotyczy obu kohort.

Respondenci z młodszej kohorty spędzają w typowym dniu roboczym najczęściej 2-3 godziny na urządzeniach elektronicznych. Podobnie jest w starszej kohorcie, jeśli badani już korzystają z urządzeń elektronicznych to czas na nich spędzony szacowany jest na 2-3 godziny. Jednak co czwarty z tej grupy w ogóle nie korzystał z urządzeń elektronicznych w tygodniu roboczym.

Jeśli chodzi o spędzanie czasu na urządzeniach elektronicznych w weekendy to młodszy uczniowie również przeznaczają na to 2-3 godziny. Podobnie jest wśród starszych respondentów badania. Jednak w weekendy obserwuje się znacznie wyższe odsetki uczniów (z młodszej i starszej kohorty), którzy przeznaczają na grę powyżej 4 godzin dziennie.

Tabela 73. Czas spędzony na grach na urządzeniach elektronicznych w czasie ostatnich 7 dni (województwo świętokrzyskie)

Kohorta		Nie korzystał	Pół godziny lub mniej	Ok. 1 godz.	Ok. 2-3 godz.	Ok. 4-5 godz.	6 godzin i więcej
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Typowy dzień roboczy	17,6	13,9	18,4	29,3	11,9	8,8
	Typowy dzień weekendowy	13,5	8,1	11,9	24,3	21,0	21,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Typowy dzień roboczy	25,3	14,4	17,0	24,3	9,6	9,4
	Typowy dzień weekendowy	21,5	9,1	11,3	22,9	18,2	17,0

Okolo jedna piąta 15-16 latków i okolo jedna trzecia 17-18 latków nie spędziła na graniu na urządzeniach elektronicznych ani jednego dnia w czasie ostatnich 7 dni przed. badaniem. Jednak, jeśli już to robią to dzieje się to codziennie. Co czwarty-piąty respondent z każdej kohorty codziennie poświęcał czas na grę na urządzeniach elektronicznych.

Porównując liczbę dni spędzanych na graniu między uczniami z województwa świętokrzyskiego i tych z populacji generalnej to w obu kohortach obserwuje się wartości zbliżone do siebie. Występujące różnice są niewielkie.

Tabela 74. Liczba dni spędzony na grach na urządzeniach elektronicznych w czasie ostatnich 7 dni

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	19,3	21,3
	1 dzień	11,3	12,4
	2 dni	11,2	10,5
	3 dni	10,6	9,9
	4 dni	9,6	8,1
	5 dni	7,5	7,8
	6 dni	5,3	4,4
	7 dni	25,2	25,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	27,7	28,6
	1 dzień	12,3	12,2
	2 dni	11,1	11,5
	3 dni	9,1	9,3
	4 dni	6,9	7,6
	5 dni	7,5	7,3
	6 dni	5,0	3,9
	7 dni	20,4	19,6

Uczniowie zostali także zapytani o symptomy nadmiernego korzystania z gier na urządzeniach elektronicznych, takich komputer, smartfon, konsola (tabela 75). W młodszej grupie 22,8% (odpowiedzi zdecydowanie tak i raczej tak) badanych jest zdania, że ich rodzice uważają, że poświęcają na tę aktywność za dużo czasu, 21,1% badanych twierdzi, że spędza za dużo czasu na graniu w gry, a 8,9% badanych ma zły humor, jeśli nie ma dostępu do tych gier.

W starszej grupie analogiczne odsetki są nieco niższe bądź na podobnym poziomie. Co piąty respondent z tej grupy twierdził, że spędza za dużo czasu na graniu, dla 17,2% uwagi o zbyt długim czasie gry pochodzą od rodziców, a 7,1% ma zły humor, jeśli nie może grać.

Tabela 75. Symptomy nadmiernego korzystania z gier na urządzeniach elektronicznych, takich komputer, smartfon, konsola (województwo świętokrzyskie)

Kohorta		Zdecydo- wnie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydo- wnie nie
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu na graniu	8,5	12,6	21,6	25,7	31,7
	Zły humor jeśli brak możliwości grania	3,3	5,6	13,4	29,3	48,4
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu na graniu	8,7	14,1	13,6	25,8	37,8
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu na graniu	7,1	12,6	15,5	20,5	44,3
	Zły humor jeśli brak możliwości grania	2,2	4,9	10,3	21,8	60,9
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu na graniu	7,4	9,7	11,0	20,7	51,2

Tabela 76. Symptomy nadmiernego korzystania z gier na urządzeniach elektronicznych, takich komputer, smartfon, konsola (Polska)

Kohorta		Zdecydo- wnie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydo- wnie nie
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu na graniu	7,9	14,6	18,9	24,9	33,7
	Zły humor jeśli brak możliwości grania	3,3	4,9	12,8	28,2	50,8
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu na graniu	9,7	12,6	13,8	22,5	41,5
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu na graniu	6,5	10,3	15,0	23,3	44,9
	Zły humor jeśli brak możliwości grania	2,4	4,3	9,7	22,3	61,2
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu na graniu	7,0	9,2	9,5	19,3	54,9

Porównanie województwa świętokrzyskiego i kraju ogółem pod względem symptomów nadmiernego korzystania z gier na urządzeniach elektronicznych nie ujawnia istotnych różnic między analizowanymi obszarami. Ta prawidłowość dotyczy obu kohort. Jeśli występują różnice to są one niewielkie.

Gry hazardowe

Sektor gier i zakładów wzajemnych w Polsce obejmuje takie formy działalności jak: loterie pieniężne, gry liczbowe, zakłady wzajemne, salony gry bingo, kasyna, salony gry na automatach, punkty gry na automatach o niskich wygranych. Gry hazardowe uprawiać można w internecie oraz poprzez uczestnictwo w loteriach SMS.

W porównaniu do innych problemów społecznych, hazardowi i problemom z nim związanym poświęca się niewiele uwagi w debacie publicznej. Hazard patologiczny, czyli uzależnienie od gier, w powszechnej opinii uznawane jest za stosunkowo marginalne zjawisko dotyczące niewielkiej liczby dorosłych mężczyzn. Hazard problemowy i patologiczny prowadzi do różnego rodzaju problemów zarówno u samych graczy, jak i u ich rodzin oraz najbliższego środowiska społecznego.

Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych skłania do postawienia pytania o rozpowszechnienie uprawiania gier, które z czasem mogą doprowadzić do problemu hazardu.

Dane z tabeli 77 sugerują, że jedna czwarta młodzieży ma za sobą doświadczenia gry na pieniądze. Wśród pierwszoklasistów takie doświadczenia w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem zebrало 16% badanych, zaś w starszej kohorcie – 18,5% badanych. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem uczestniczyło w grach hazardowych 10,7% 15-16 latków i 12% 17-18 latków.

Tabela 77. Granie w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	24,1	25,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	16,0	19,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	10,7	12,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	23,9	26,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	18,5	20,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	12,0	14,1

Porównanie wyników uzyskanych w województwie świętokrzyskim z wynikami w całym kraju pokazuje prawie identyczne odsetki badanych, którzy mają za sobą doświadczenia grania za pieniądze. Respondenci z próby wojewódzkiej nieznacznie rzadziej grają w gry hazardowe niż ich rówieśnicy z populacji generalnej.

Następne pytanie dotyczyło częstotliwości stawiania pieniędzy w grach hazardowych w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem (tabela 78). Najliczniejszą frakcję w obu kohortach stanowiły osoby, które grały raz na miesiąc lub rzadziej (10,2% w młodszej i 10,1% w starszej grupie). Niewielki odsetek badanych grał 2-3 razy w tygodniu (odpowiednio 3,4% i 4,5%).

Tabela 78. Częstotliwość stawiania pieniędzy w grach hazardowych w czasie ostatnich 12 miesięcy

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie grał	83,9	79,7
	Raz na miesiąc lub rzadziej	10,2	11,5
	2-4 razy w miesiącu	2,5	4,1
	2-3 razy w tygodniu	3,4	4,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie grał	81,1	79,8
	Raz na miesiąc lub rzadziej	10,1	10,6
	2-4 razy w miesiącu	4,3	5,2
	2-3 razy w tygodniu	4,5	4,4

Wyniki uzyskane w obu kohortach w województwie świętokrzyskim są nieznacznie niższe niż uzyskane w populacji generalnej.

Uczniowie, jeśli grają w gry hazardowe najczęściej poświęcają na to mniej niż 30 minut w ciągu dnia. Robi tak 9,1% uczniów z młodszej kohorty oraz 8,9% uczniów ze starszej kohorty. Granie ponad 3 godziny dziennie było deklarowane przez 2% uczniów z każdej kohorty.

Porównanie wyników uzyskanych w województwie świętokrzyskim z wynikami w całym kraju nie pokazuje istotnych różnic między analizowanymi obszarami.

Tabela 79. Czas spędzany na grach hazardowych typowego dnia w czasie ostatnich 12 miesięcy

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie w czasie ostatnich 12 miesięcy	83,8	79,9
	Mniej niż 30 minut	9,1	9,7
	Między 30 minut a 1 godzina	2,3	4,0
	Między 1 godzina a 2 godziny	2,1	2,1
	Między 2 godziny a 3 godziny	0,7	1,2
	3 godziny lub więcej	2,1	3,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie w czasie ostatnich 12 miesięcy	81,2	80,3
	Mniej niż 30 minut	8,9	10,7
	Między 30 minut a 1 godzina	4,1	4,2
	Między 1 godzina a 2 godziny	2,5	1,8
	Między 2 godziny a 3 godziny	1,2	0,9
	3 godziny lub więcej	2,1	2,2

Tylko niewielkie odsetki respondentów grały w gry hazardowe dłużej niż 2 godziny przy jednej okazji. Najczęściej robili to raz na miesiąc lub rzadziej. Odsetki badanych, które przejawiały ten wzór grania były podobne w obu kohortach (3,4% w młodszej grupie i 4,9% w starszej).

Podobne rozpowszechnienie można odnotować również porównując wyniki uzyskane w badaniu wojewódzkim do próby ogólnopolskiej. Różnice, które występują są niewielkie.

Tabela 80. Granie w gry hazardowe dłużej niż 2 godziny przy jednej okazji w czasie ostatnich 12 miesięcy

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie grał(a)em w gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy	85,0	80,8
	nigdy przy jednej okazji	7,9	10,1
	rzadziej niż co miesiąc	3,4	4,6
	co miesiąc	1,4	1,2
	co tydzień	0,8	1,0
	codziennie lub prawie codziennie	1,5	2,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie grał(a)em w gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy	81,3	81,0
	nigdy przy jednej okazji	9,5	10,8
	rzadziej niż co miesiąc	4,9	4,0
	co miesiąc	1,1	1,5
	co tydzień	2,2	1,3
	codziennie lub prawie codziennie	1,0	1,4

W badaniu wyróżniono miejsca uprawiania hazardu – tradycyjne, takie jak bary, kluby i tym podobne oraz granie przez internet. W odniesieniu do tradycyjnego sposobu uprawiania hazardu to w młodszej kohorcie największą popularnością cieszyły się loterie (9,4%) oraz zakłady sportowe (9,2%). Najczęściej respondenci grali w nie raz na miesiąc lub rzadziej. Najmniejszą popularnością cieszyło się granie w karty (7,7%). Na automatach grało nieco ponad 8% 15-16 latków.

W starszej kohorcie najbardziej popularne było obstawianie zakładów sportowych (12,6%) oraz granie w karty (8,7%). Trochę mniej popularne były loterie, w które grało 7,7% badanych. Najmniejszą popularnością w starszej kohorcie cieszyło się granie na automatach (6,6%).

Porównanie wyników pokazuje, że uczniowie z województwa świętokrzyskiego rzadziej grali w poszczególne rodzaje gier hazardowych.

Tabela 81. Częstotliwość grania w poszczególne gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem w miejscach takich jak bary i kluby, itp. (województwo świętokrzyskie)

Kohorta		W ogóle nie	Raz na miesiąc lub rzadziej	2-4 razy w miesiącu	2-3 razy w tygodniu
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Automaty	91,6	6,3	1,1	1,0
	Karty lub kości	92,3	5,2	1,3	1,2
	Loterie (bingo, lotto)	90,6	7,3	1,4	,7
	Zakłady sportowe	90,8	4,3	2,3	2,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Automaty	93,4	5,1	,6	,9
	Karty lub kości	91,3	5,4	1,6	1,6
	Loterie (bingo, lotto)	92,3	5,1	1,6	1,0
	Zakłady sportowe	87,4	5,4	3,2	3,9

Tabela 82. Częstotliwość grania w poszczególne gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem w miejscach takich jak bary i kluby, itp. (Polska)

Kohorta		W ogóle nie	Raz na miesiąc lub rzadziej	2-4 razy w miesiącu	2-3 razy w tygodniu
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Automaty	89,3	7,2	1,3	2,1
	Karty lub kości	89,8	5,7	2,2	2,4
	Loterie (bingo, lotto)	88,2	7,9	2,0	1,9
	Zakłady sportowe	87,0	6,3	2,8	4,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Automaty	93,3	5,2	,6	,9
	Karty lub kości	92,1	5,0	1,8	1,1
	Loterie (bingo, lotto)	90,0	7,1	1,9	1,0
	Zakłady sportowe	87,4	5,5	3,4	3,7

Podobną popularnością cieszy się hazard uprawiany przez internet. Jeśli chodzi o popularność poszczególnych gier uprawianych w tej formie, to w młodszej kohorcie najbardziej popularne jest obstawianie zakładów sportowych (10,6%). Na kolejnych miejscach jest granie na loteriach (7%), na automatach (6,9%) oraz w karty (6,6%).

W starszej kohorcie również najczęściej wybierane są zakłady bukmacherskie (15,8%), jednak popularność pozostałych gier jest inna w tej grupie. Na drugim miejscu wybierane są gry w karty przez internet (7,9%), na trzecim loterie (6,6%) oraz automaty (5,5%).

Tabela 83. Częstotliwość grania w poszczególne gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem przez internet (województwo świętokrzyskie)

Kohorta		W ogóle nie	Raz na miesiąc lub rzadziej	2-4 razy w miesiącu	2-3 razy w tygodniu
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Automaty	93,1	3,7	1,6	1,6
	Karty lub kości	93,4	3,4	1,6	1,5
	Loterie (bingo, lotto)	93,0	4,8	1,3	1,0
	Zakłady sportowe	89,4	5,4	1,6	3,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Automaty	94,5	3,4	,7	1,4
	Karty lub kości	92,1	4,5	2,1	1,2
	Loterie (bingo, lotto)	93,4	4,5	,7	1,3
	Zakłady sportowe	84,2	6,5	4,5	4,8

Tabela 84. Częstotliwość grania w poszczególne gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem przez internet (Polska)

Kohorta		W ogóle nie	Raz na miesiąc lub rzadziej	2-4 razy w miesiącu	2-3 razy w tygodniu
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Automaty	91,3	5,1	1,2	2,4
	Karty lub kości	91,3	4,0	1,9	2,7
	Loterie (bingo, lotto)	91,3	4,8	1,7	2,2
	Zakłady sportowe	86,6	5,5	3,3	4,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Automaty	94,1	3,8	1,0	1,1
	Karty lub kości	92,4	4,5	1,9	1,2
	Loterie (bingo, lotto)	92,9	4,7	1,3	1,2
	Zakłady sportowe	84,2	6,4	5,1	4,2

Granie w gry hazardowe przez internet przez uczniów z województwa świętokrzyskiego jest mniej rozpowszechnione niż w przypadku tego zachowania odnotowanego w populacji generalnej.

W badaniu zastosowano dwa wskaźniki grania problemowego (tabela 85). Pierwszy to potrzeba stawiania w grze coraz większych pieniędzy, a drugi to okłamywanie kogoś ważnego dla respondenta w sprawie tego jak dużo gra w gry hazardowe.

Potrzebę stawiania coraz większych pieniędzy wyraziło 8,9% uczniów z młodszej kohorty oraz 8% uczniów ze starszej kohorty. Kłamanie w sprawie tego jak wiele się gra okazało się nieco mniej rozpowszechnione, tylko ok. 4,2% uczniów młodszych oraz 2,7 uczniów starszych przyznało się do tego zachowania. Obydwa symptomy problemowego grania przejawiało 3,1% badanych 15-16 latków oraz 1,7% 17-18 latków.

Porównując wyniki uzyskane w województwie świętokrzyskim z uzyskanymi na poziomie kraju to w obu kohortach uczniowie z próby wojewódzkiej nieznacznie rzadziej niż ich rówieśnicy z populacji generalnej odczuwają

potrzebę stawiania coraz większych pieniędzy. Podobnie jest w przypadku kłamania w sprawie tego ile się gra. Obydwa symptomy problemowego grania przejawiało 2,9% 15-16 latków oraz 2,6% 17-18 latków z próby ogólnopolskiej.

Tabela 85. Symptomy grania problemowego w gry hazardowe

Kohorta		Świętokrzyskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	8,9	9,0
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	4,2	4,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	8,0	8,9
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	2,7	3,7

Wiarygodność wyników

W badaniu zastosowano dwa mechanizmy sprawdzające wiarygodność uzyskanych wyników. Pierwszy, to pytanie o używanie nieistniejącego narkotyku nazwanego relevin. Jak pamiętamy z cytowanych już wyników używanie tego środka chociaż raz w życiu zadeklarowało ok. 1-2% badanych. Oznaczać to może, że badani w nieznacznym tylko stopniu deklarowali doświadczenia, które nie miały pokrycia w faktach.

Próba przybliżenia skali możliwego zatajania swoich doświadczeń z narkotykami w odpowiedziach na pytania ankiety było pytanie, które brzmiało: Gdybyś kiedykolwiek używał(a) marihuany lub haszyszu, czy sądzisz, że napisał(a)byś to w tym kwestionariuszu? Rozkłady odpowiedzi na to pytanie zawarto w tabeli 86.

19,7% (odpowiedzi chyba nie i zdecydowanie nie) uczniów z młodszej kohorty i 15,9% 17-18 latków zadeklarowało brak zaufania twierdząc, że nie przyznałoby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby taki fakt miał miejsce. Młodszy uczniowie w wyższych odsetkach niż starsi twierdzili, że nie przyznałoby się do używania konopi.

Tabela 86. Poziom zaufania respondentów – rozkład odpowiedzi na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby ich używał (województwo świętokrzyskie)

Kohorta	Już to napisałem w tej ankiecie	Zdecydowanie tak	Chyba tak	Chyba nie	Zdecydowanie nie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	21,6	27,3	31,4	7,0	12,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	27,7	30,6	25,8	6,1	9,8

Tabela 87. Poziom zaufania respondentów – rozkład odpowiedzi na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby ich używał (Polska)

Kohorta	Już to napisałem w tej ankiecie	Zdecydowanie tak	Chyba tak	Chyba nie	Zdecydowanie nie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	21,4	27,6	30,2	7,4	13,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	32,8	29,9	24,2	5,4	7,7

Porównanie wartości wskaźnika dla województwa świętokrzyskiego i dla całego kraju wskazuje na zbliżony poziom zaufania respondentów na obu analizowanych obszarach.

Dynamika zjawiska w Województwie Świętokrzyskie w latach 2005-2024

Badania zrealizowane w województwie świętokrzyskim w 2024 r. są czwartymi z kolei badaniem szkolnym przeprowadzonym w tym województwie. Pierwsze badanie w województwie zrealizowano w 2005 r. Dzięki temu możemy próbować porównać zmiany podstawowych wskaźników używania alkoholu i narkotyków przez młodzież w województwie jakie dokonały się na przestrzeni ostatnich 19 lat. Trzeba jednak pamiętać, że porównywalność wyników badania szkolnego zrealizowanego w 2005 r. w województwie świętokrzyskim z wynikami ESPAD 2015, 2019, 2024 jest ograniczona. Przypomnijmy, że badanie w województwie świętokrzyskim z 2005 r. zrealizowano na jesieni, stąd badaną populację stanowiła młodzież z młodszego rocznika. Uczniowie badani w województwie w 2005 r. byli zatem o kilka miesięcy młodszy niż uczniowie badani w województwie w 2015 r., 2019 r. i 2024 r.

Picie alkoholu

Zestawienie wyników uzyskanych w województwie świętokrzyskim w 2024 r., z wynikami z poprzednich pomiarów wskazuje na spadek wskaźników picia kiedykolwiek w życiu, w czasie ostatnich 12 miesięcy oraz w ostatnich 30 dniach przed badaniem. Załamanie trendu wzrostowego jest zgodne z tym co obserwuje się od kilku pomiarów na poziomie kraju. W Polsce ogółem na przestrzeni ostatnich 21 lat obserwowany jest stały spadek wskaźników picia w młodszej oraz starszej kohorcie.

Tabela 88. Picie napojów alkoholowych w województwie świętokrzyskim

Kohorta		2005	2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	86,1	85,8	88,6	67,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	74,0	77,2	78,5	52,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	44,5	55,8	54,1	32,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	94,2	96,3	93,9	88,9
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	87,7	93,6	90,2	80,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	64,5	81,7	75,2	59,8

Tabela 89. Picie napojów alkoholowych w Polsce

Kohorta		2003	2007	2011	2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	92,5	90,2	87,3	83,8	80,0	72,9
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	84,9	78,9	78,3	71,7	67,9	59,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	65,8	57,3	57,6	48,6	46,7	39,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	96,7	94,8	95,2	95,8	92,8	91,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	93,4	92,0	91,6	92,7	89,0	86,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	78,9	79,5	80,4	82,3	76,1	73,3

W tabeli 90 podsumowano dane dotyczące picia poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. W grupie pierwszoklasistów, podobnie jak w przypadku picia alkoholu w ogóle, w 2024 r. obserwujemy spadek odsetka badanych deklarujących konsumpcję piwa, wina

i wódki, w porównaniu do roku 2015 i 2019 roku. W grupie starszej młodzieży w analizowanym okresie również zaobserwowano spadek w konsumpcji wszystkich napojów alkoholowych w porównaniu do poprzednich pomiarów.

Tabela 90. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Kohorta		2005	2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Picie piwa	50,4	58,9	55,2	34,6
	Picie wina	22,4	25,7	30,5	17,6
	Picie wódki	28,0	38,5	42,5	27,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Picie piwa	67,3	79,4	72,8	56,8
	Picie wina	23,5	39,8	45,7	29,6
	Picie wódki	47,8	63,5	60,7	47,6

W tabeli 91 podsumowano dane dotyczące nadmiernego picia. W młodszej kohorcie w 2024 r. obserwujemy spadek odsetka badanych deklarujących nadmierne picie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, w porównaniu do roku 2019 i 2015 za wyjątkiem nadmiernego picia 6-9 razy w czasie ostatnich 30 dni. W grupie starszej młodzieży w analizowanym okresie również zaobserwowano spadek w wartościach wskaźników związanych z każdą częstotliwością w porównaniu do poprzednich pomiarów. Uzyskane wyniki w obu grupach nastolatków są najniższe w historii badań w województwie świętokrzyskim.

**Tabela 91. Picie nadmierne w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem
(Wypicie 5 lub więcej drinków z rzędu w czasie ostatnich 30 dni)**

Kohorta		2005	2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ani razu	62,6	59,4	57,5	75,4
	1 raz	14,2	17,2	16,4	8,5
	2 razy	9,4	10,0	9,8	5,0
	3-5 razy	7,0	7,7	10,3	5,7
	6-9 razy	2,8	2,7	1,7	2,7
	10 lub więcej razy	4,1	3,0	4,3	2,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ani razu	48,4	37,3	39,3	54,1
	1 raz	18,1	21,5	18,7	14,6
	2 razy	11,3	17,6	14,8	11,0
	3-5 razy	10,8	13,0	16,8	11,5
	6-9 razy	5,8	5,0	5,6	4,1
	10 lub więcej razy	5,7	5,6	4,9	4,7

Używanie innych substancji psychoaktywnych

Analizę zaczniemy od nakreślenia tła ogólnopolskiego. Porównując wyniki z 2024 r. z wynikami z poprzedniego badania odnotować trzeba spadek używania marihuany i haszyszu po kilkuletnim trendzie wzrostowym związanym eksperymentowaniem z tymi substancjami. Spadek używania zaobserwowano w młodszej i starszej kohorcie.

Należy podkreślić spadek rozpowszechnienia eksperymentowania z przetworami konopi o połowę w porównaniu z 2019 r wśród 15-16 latków oraz niewielkiego wzrostu używania substancji wziewnych. W przypadku pozostałych substancji zaobserwowano spadek używania.

Wśród starszych uczniów obserwuje się duży spadek używania przetworów konopi w porównaniu do poprzednich pomiarów (około 17 punktów procentowych). W przypadku pozostałych substancji także możemy zaobserwować spadek, już nie tak spektakularny jak w przypadku marihuany, ale jednak kilkuprocentowy.

Tabela 92. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu w województwie Świętokrzyskim

Kohorta		2005	2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	13,1	24,3	25,3	12,9
	Substancje wziewne	8,7	11,0	6,2	7,2
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	15,9	16,8	17,0	14,7
	Amfetamina	2,7	5,1	3,6	2,4
	Ecstasy	2,0	3,9	2,9	2,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	27,9	39,8	39,6	22,7
	Substancje wziewne	6,2	7,2	7,5	5,0
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	18,3	18,4	21,1	15,7
	Amfetamina	9,1	6,9	6,3	2,9
	Ecstasy	5,6	5,9	4,9	2,3

Tabela 93. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu w Polsce

Kohorta		2003	2007	2011	2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	19,2	15,7	24,3	25,0	21,4	16,9
	Substancje wziewne	9,3	8,2	8,7	11,2	8,6	6,7
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	17,3	15,6	15,5	17,0	15,1	17,9
	Amfetamina	6,0	3,8	4,6	5,3	4,2	4,2
	Ecstasy	2,8	2,5	3,0	3,9	3,3	3,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	36,7	27,9	37,3	43,0	37,2	33,1
	Substancje wziewne	6,3	6,8	5,6	7,6	6,9	6,3
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	20,1	19,0	16,8	17,9	18,3	20,7
	Amfetamina	15,4	7,8	8,3	7,1	4,7	4,5
	Ecstasy	5,8	4,2	5,0	4,0	5,1	4,0

W tabeli 94 przedstawiono porównanie wyników z 2024 r. z wynikami z 2005, 2015 i 2019 r. w zakresie eksperymentowania, aktualnego i częstego używania przetworów konopi.

Wśród młodszych respondentów obserwujemy spadek używania przetworów konopi o połowę na przestrzeni całego życia, w czasie ostatnich 12 miesięcy i 30 dni przed badaniem. Podobne trendy można zaobserwować wśród starszej kohorty.

Trendy obserwowane w województwie świętokrzyskim są zbieżne z tymi obserwowanymi na poziomie całego kraju. Zarówno wśród 15-16 latków jak i wśród 17-18 latków obserwuje się spadek eksperymentowania z konopiami, aktualnego i częstego używania.

Tabela 94. Używanie przetworów konopi w województwie świętokrzyskim

Kohorta		2005	2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	13,1	24,3	25,3	12,9
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	9,3	18,7	20,0	10,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	4,3	11,4	11,3	5,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	27,9	39,8	39,6	22,7
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	18,3	29,1	32,6	16,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	9,8	15,5	16,5	7,5

Tabela 95. Używanie przetworów konopi w Polsce

Kohorta		2003	2007	2011	2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	19,2	15,7	24,3	25,0	21,4	16,9
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	14,5	10,9	20,1	19,2	16,7	14,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	8,3	6,4	10,5	10,3	9,0	8,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	36,7	27,9	37,3	43,0	37,2	33,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	26,1	17,4	28,5	31,5	29,6	23,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	13,3	9,5	15,0	15,4	15,1	10,7

Dostępność substancji psychoaktywnych

Dane zawarte w tabelach 96-97 pozwalają na prześledzenie zmian w dostępności poszczególnych substancji w ocenach młodzieży jakie dokonały się w czasie ostatnich lat.

Porównanie ocen z 2024 r. z tymi z 2019, 2015 i 2005 r. w województwie świętokrzyskim wskazuje na znaczny spadek dostępności każdej z wymienionych substancji zadeklarowany przez obie grupy młodzieży. W młodszej kohorcie ponad 10% - 15% spadki zaobserwowano w przypadku dostępności do napojów alkoholowych. Dostępność do przetworów konopi jest prawie dwukrotnie niższa niż zadeklarowana w 2019 roku.

W starszej grupie respondentów z województwa świętokrzyskiego również odnotowano spadek postrzeganej dostępności do papierosów (około 15%), napojów alkoholowych (między 12% a 14%) oraz marihuany i haszyszu (8%). Spadek dostępności pozostałych substancji jest trochę niższy.

Porównanie ocen dokonywanych przez badanych z próby ogólnopolskiej w 2024 r. w porównaniu do lat wcześniejszych pokazuje trend spadkowy w grupie 15-16 latków w przypadku papierosów oraz każdego z badanych napojów alkoholowych, za wyjątkiem wódki. Dostępność nielegalnych substancji wzrasta po spadkach odnotowanych w 2019 roku. W starszej kohorcie obserwujemy wzrost dostępności do wszystkich wymienionych substancji za wyjątkiem papierosów tradycyjnych oraz ecstasy. W ocenie 17-18 latków dostępność napojów alkoholowych jest wyższa w porównaniu z 2019 rokiem. Podobnie jest w przypadku marihuany, amfetaminy oraz leków uspokajających i nasennych. Nastąpiło tym samym odwrócenie trendu spadkowego w dostępności do różnych substancji, który miał miejsce od 2015 roku.

Tabela 96. Ocena dostępności poszczególnych substancji jako bardzo znacznej (substancje bardzo łatwe do zdobycia) (województwo Świętokrzyskie)

Kohorta		2005	2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Papierosy	64,6	44,7	44,2	33,5
	Piwo	62,8	49,3	52,7	41,0
	Wino	51,4	39,3	45,7	29,8
	Wódka	40,1	34,1	43,0	33,1
	Marihuana lub haszysz	10,3	16,7	15,4	9,7
	Amfetamina	7,0	6,0	5,5	4,0
	Leki uspokajające lub nasenne	20,2	22,4	21,0	20,4
	Ecstasy	5,8	6,4	4,7	3,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Papierosy	81,2	69,9	67,5	51,1
	Piwo	76,1	77,5	73,2	61,3
	Wino	66,9	70,5	68,4	55,7
	Wódka	58,6	67,0	67,0	54,0
	Marihuana lub haszysz	17,4	22,1	20,9	12,5
	Amfetamina	11,0	7,0	6,9	4,6
	Leki uspokajające lub nasenne	22,1	27,7	22,0	20,6
	Ecstasy	11,2	7,7	7,5	5,3

Tabela 97. Ocena dostępności poszczególnych substancji jako bardzo znacznej (substancje bardzo łatwe do zdobycia) (Polska)

Kohorta		2003	2007	2011	2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Papierosy	71,9	59,2	48,1	43,1	41,1	37,8
	Piwo	67,9	56,1	49,3	47,6	45,8	44,2
	Wino	55,4	45,6	39,5	36,6	36,5	34,9
	Wódka	45,7	38,7	33,4	34,2	33,2	35,9
	Marihuana lub haszysz	15,7	11,5	15,7	15,2	13,7	14,8
	Amfetamina	11,8	7,4	5,0	6,3	5,5	6,7
	Leki uspokajające lub nasenne	19,6	16,5	18,6	25,1	20,5	24,5
	Ecstasy	9,6	6,3	5,5	6,6	5,9	6,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Papierosy	89,8	81,0	67,5	69,4	64,9	63,8
	Piwo	89,5	80,5	73,1	76,2	72,2	73,3
	Wino	82,9	75,9	67,8	69,7	67,3	69,1
	Wódka	77,3	70,2	62,1	67,5	64,2	67,8
	Marihuana lub haszysz	23,1	16,8	20,5	21,2	18,6	20,5
	Amfetamina	17,5	10,1	7,5	6,8	6,2	6,5
	Leki uspokajające lub nasenne	21,7	18,5	20,0	26,2	22,7	26,8
	Ecstasy	11,9	8,7	7,4	6,6	8,3	6,9

W tabeli 98 przedstawiono dane dotyczące miejsc, gdzie łatwo kupić marihuanę lub haszysz. W obu kohortach odnotowano dalszy wzrost odsetka uczniów, którzy nie znają takich miejsc. W młodszej kohorcie prawie 70% 15-16 latków nie zna miejsc gdzie można kupić marihuanę lub haszysz, a starszej ponad 66%. Jednocześnie w obu kohortach spadł odsetek respondentów, których zdaniem te substancje były łatwo dostępne w takich miejscach jak szkoła, dyskoteka.

Tabela 98. Miejsca gdzie łatwo kupić marihuanę lub haszysz

Kohorta		2005	2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie znam takich miejsc	48,9	58,4	68,0	69,3
	Ulica, park	19,5	21,3	15,1	17,1
	Szkoła	17,0	15,4	10,4	9,1
	Dyskoteka, bar	37,1	12,5	8,4	3,9
	Mieszkanie dealera	24,1	16,1	9,6	10,1
	Przez Internet	x	x	6,8	8,7
	Inne miejsce	8,2	6,0	6,8	11,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie znam takich miejsc	42,6	56,6	59,9	66,6
	Ulica, park	22,8	20,5	22,1	18,6
	Szkoła	23,3	17,0	16,7	9,6
	Dyskoteka, bar	42,1	16,2	15,3	3,2
	Mieszkanie dealera	26,1	17,9	13,8	13,4
	Przez Internet	x	x	11,6	8,2
	Inne miejsce	6,4	6,2	5,4	14,8

Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych

Prześledzenie zmian, jakie dokonały się w województwie świętokrzyskim w ocenie ryzyka związanego z używaniem poszczególnych substancji umożliwiają dane zestawione w tabeli 99. Pokazują one odsetki uczniów, którzy wybrali odpowiedź „duże ryzyko” w badaniach z 2024 roku oraz 2019, 2015 i 2005 roku.

W obu grupach badanych w województwie świętokrzyskim odnotowano wzrost odsetka uczniów oceniających wszystkie style picia alkoholu jako bardzo ryzykowne.

W obu kohortach w województwie świętokrzyskim zaobserwowano wzrost odsetka badanych, którzy za niebezpieczne uznali eksperymentowanie z przetworami konopi, używanie od czasu do czasu oraz regularne używanie tych substancji.

W przypadku oceny ryzyka używania ekstazy deklarowanej przez uczniów z obu kohort, po stabilizacji trendu obserwuje się wzrost oceny ryzyka wśród młodszej i starszej grupy. Podobnie w przypadku amfetaminy w starszej kohorcie. W młodszej dostrzegamy niewielki spadek jeśli chodzi o regularne używanie, które w mniejszym stopniu budziło niepokój wśród uczniów w porównaniu do badania z 2019 roku.

Tabela 99. Ocena ryzyka związanego z używaniem poszczególnych substancji - odsetki badanych wybierających odpowiedź „duże ryzyko”

Kohorta		2005	2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Palą papierosy od czasu do czasu	11,1	14,7	12,7	13,2
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	78,2	71,2	70,2	73,9
	Próbują 1 raz lub 2 razy elektronicznych papierosów	x	x	8,5	9,1
	Używają codziennie elektronicznych papierosów	x	x	x	51,9
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	37,4	29,5	33,6	36,3
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	69,8	61,5	67,5	71,5
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	51,9	44,5	49,0	64,9
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	50,9	27,6	23,0	31,5
	Palą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	55,0	30,0	27,1	38,3
	Palą marihuanę lub haszysz regularnie	85,6	62,8	55,1	70,2
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	53,0	36,1	36,3	36,7
	Biorą ecstasy regularnie	85,2	68,8	66,3	70,2
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	54,7	43,8	46,5	45,5
	Biorą amfetaminę regularnie	88,7	79,0	75,1	77,3
	Próbują 1 raz lub 2 razy syntetycznych kannabinoidów	x	x	42,1	40,2
	Biorą syntetyczne kannabinoidy regularnie	x	x	x	68,8
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalaczy	x	x	43,2	32,4
	Używają dopalaczy regularnie	x	x	81,6	79,8

Kohorta		2005	2015	2019	2024
Starsza kohorta (17-18 lat)	Palą papierosy od czasu do czasu	10,4	14,1	12,9	14,2
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	76,3	72,9	73,3	76,7
	Używają codziennie elektronicznych papierosów	x	x	x	53,7
	Próbują 1 raz lub 2 razy elektronicznych papierosów	x	x	8,5	8,5
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	35,2	28,3	34,2	43,1
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	67,7	65,0	66,9	72,9
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	44,1	38,2	48,0	65,0
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszysz	38,3	24,2	19,0	31,9
	Palą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	47,6	25,7	22,6	36,8
	Palą marihuanę lub haszysz regularnie	79,7	65,1	50,0	69,5
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	49,0	35,6	39,0	46,2
	Biorą ecstasy regularnie	82,6	73,9	66,2	75,5
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	49,1	49,9	50,2	58,6
	Biorą amfetaminę regularnie	86,8	84,0	77,8	82,6
	Próbują 1 raz lub 2 razy syntetycznych kannabinoidów	x	x	44,6	51,9
	Biorą syntetyczne kannabinoidy regularnie	x	x	x	71,9
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalaczy	x	x	46,6	44,1
	Używają dopalaczy regularnie	x	x	79,1	83,5

Wiarygodność wyników

Wyniki dotyczące zaufania respondentów zostały zaprezentowane w tabeli 100. W młodszej i starszej kohorcie, w porównaniu do roku 2019 r., nastąpił ponowny wzrost odsetka osób, które nie przyznałyby się do używania substancji, gdyby miało to miejsce. Obecny brak zaufania jest najwyższy w historii pomiarów.

Tabela 100. Poziom zaufania respondentów (odpowiedzi: „chyba nie” lub „zdecydowanie nie” na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania substancji, gdyby ich używał)

Kohorta		2005	2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Przyznanie się do używanie marihuany lub haszyszu	12,3	15,4	13,5	19,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Przyznanie się do używanie marihuany lub haszyszu	9,6	9,4	12,2	15,9

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Wyniki badań w województwie świętokrzyskim na tle całego kraju wskazują na kilka istotnych wniosków oraz pozwalają sformułować rekomendacje. Badanie zrealizowane w 2024 roku pokazuje, że młodzież w województwie świętokrzyskim rzadziej deklaruje spożycie napojów alkoholowych niż ich rówieśnicy z innych części Polski. Dotyczy to zarówno piwa, wina, jak i wódki, przy czym częste, nadmierne picie także jest mniej rozpowszechnione w tym regionie. Mniejszy odsetek młodzieży w województwie kupował alkohol w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem, a ekspozycja na propozycje jego zakupu była niższa niż w skali kraju. Dostępność alkoholu oceniana była jako łatwa przez mniejszą liczbę badanych, co potwierdza skuteczność działań profilaktycznych w regionie. Działania te powinny pozostać priorytetem, gdyż ograniczanie fizycznej i ekonomicznej dostępności alkoholu przynosi wymierne korzyści w postaci zmniejszenia spożycia i jego negatywnych skutków.

Porównanie danych dotyczących używania substancji psychoaktywnych pokazuje, że rozpowszechnienie marihuany w województwie świętokrzyskim jest znacznie niższe niż w całej Polsce, a w przypadku innych nielegalnych substancji różnice są niewielkie lub pomijalne. Wyjątkiem jest większa ekspozycja młodzieży z regionu na propozycje bimbrow. Jednocześnie wyniki wskazują na istotne wyzwania związane z rosnącym spożyciem alkoholu w skali kraju oraz malejącą świadomością ryzyka związanego z ich używaniem wśród młodzieży. Bagatelizowanie ryzyka zdrowotnego związanego z alkoholem wymaga odpowiedniej reakcji w postaci dobrze zaplanowanych programów edukacyjnych, które unikałyby demonizowania alkoholu, a zamiast tego prezentowałyby udokumentowane informacje o jego skutkach zdrowotnych. Kluczowe jest, aby przekaz ten był dostosowany do realiów młodzieży, wzbudzał ich zainteresowanie i miał charakter perswazyjny, z jednoczesnym włączeniem rodzin w działania profilaktyczne.

W kontekście ograniczania dostępności alkoholu konieczne jest szczególne zwrócenie uwagi na sprzedaż napojów alkoholowych niepełnoletnim. Intensyfikacja kontroli, zwłaszcza w odniesieniu do napojów

wysokoprocentowych, powinna być istotnym elementem strategii ograniczania spożycia alkoholu. Ograniczenie sieci sprzedaży alkoholu mogłoby dodatkowo wzmocnić efektywność tych działań, choć jest to zadanie wymagające starannego planowania i egzekwowania. W przypadku młodych osób, które już nadużywają substancji psychoaktywnych, konieczne jest rozwinięcie oferty działań redukujących szkody. Fiasko podejścia abstynencyjnego sugeruje potrzebę zmiany strategii prewencyjnej, w której należy uwzględnić wsparcie dla młodzieży zaangażowanej w ryzykowne zachowania, aby ograniczyć negatywne konsekwencje ich stylu życia.

Rekomendacje:

1. Opracowanie i wdrożenie programów edukacyjnych dostosowanych do potrzeb młodzieży, skupiających się na prezentowaniu ryzyka związanego ze spożyciem alkoholu oraz z udziałem rodziny w działaniach profilaktycznych.
2. Zwiększenie kontroli sprzedaży alkoholu osobom niepełnoletnim, zwłaszcza w przypadku napojów wysokoprocentowych oraz rozważenie możliwości ograniczenia liczby punktów sprzedaży.
3. Rozwój programów minimalizujących szkody dla młodzieży zaangażowanej w ryzykowne zachowania, takich jak częste picie lub używanie substancji psychoaktywnych, uwzględniających wsparcie i edukację.

Przypisy

1. Okulicz-Kozaryn K., Sierosławski J. (2007) Validation of the „problematic use of narcotics” (PUN) screening test for drug using adolescents. *Addictive Behaviors* 32 (2007), 640-646.
2. Beck F, & Legleye S. (2003). Drogues et adolescents. Usages de drogues et contextes d’usage entre 17 et 19 ans, évolutions récentes, ESCAPAD (2002). Paris: OFD